

Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa

Loppuraportti

Anette Dina Sørensen ja Susanne V. Knudsen

ANP 2007:712

Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa

Loppuraportti

ANP 2007:712

© Pohjoismaiden ministerineuvosto, Kööpenhamina 2007

ISBN 978-92-893-1471-8

Paino: Arco Grafisk A/S, Skive 2007

Kansi: Gaute Hauglid-Formo, Bergfald & Co

Painos: 500

Painettu ympäristöystävälliselle paperille joka täyttää pohjoismaisen ympäristömerkinnän Joutser merkin vaatimukset. Julkaisun voi tilata www.norden.org/order. Muita julkaisuja

www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Puh. (+45) 3396 0200
Faksi (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Puh. (+45) 3396 0400
Faksi (+45) 3311 1870

www.norden.org

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimpia alueellisia yhteistyömuotoja. Yhteistyön perustana on maantieteellinen, historiallinen ja kulttuurinen yhteenkuuluvuus, ja sen piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä itsehallintoalueet Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Sisältö

Esipuhe.....	7
1. Projektisuunnitelma ja projektin tausta	9
1.1 Projektisuunnitelma.....	9
1.2 Projektin tutkijaryhmä.....	11
1.3 Pornografian valtavirtaistuminen populaarikulttuurissa	12
2. Tiivistelmä tutkimustuloksista.....	15
2.1 Pohjoismaalaiset nuoret katsovat pornografiaa	15
2.2 Sukupuolisidonnaiset pornourat	17
2.3 Sukupuolella yhä merkitystä	19
2.4 Älyllinen lähestymistapa	21
2.5 Tv:n ja Internetin merkitys.....	24
2.6 Pornografia ja nuorisokulttuuri – uusia liittoutumia.....	27
2.7 Entä pornografian vaikutus?.....	28
2.8 Puutteellisia keskusteluja aikuisten kanssa.....	31
3. Osaprojektien esittely	33
3.1 Media-analyysit.....	33
3.1.1 Suomalainen media-analyysi	33
3.1.2 Ruotsalainen media-analyysi	35
3.1.3 Norjalainen media-analyysi	37
3.2 Kvalitatiiviset tutkimukset	41
3.2.1 Ruotsalainen tutkimus.....	41
3.2.2 Norjalainen tutkimus.....	43
3.2.3 Tanskalainen tutkimus	45
3.2.4 Färsaarelainen tilanneraportti	47
3.3 Kvantitatiiviset tutkimukset	49
3.3.1 Yhteispohjoismainen tutkimus.....	49
3.3.2 Islantilainen tutkimus	52
4. Tiivistelmä.....	55
4.1 Lopuksi	55
4.2 Konkluderende bemærkninger	57
4.3 Concluding remarks	60
Liitteet	63

Esipuhe

Pornografiasta on viime vuosina tullut yhä näkyvämpi osa pohjoismaista populaarikulttuuria. Ilmiötä kutsutaan yleensä "julkisen tilan pornografisoitumiseksi", ja se on synnyttänyt Pohjoismaissa kiivasta keskustelua. Keskustelijat ovat olleet huolissaan varsinkin siitä, miten lapsiin ja nuoriin vaikuttaa se, että he altistuvat pornografialle yhä enemmän – ja usein vastentahtoisesti.

Koska aiheesta oli Pohjoismaissa vain vähän tietämystä, Pohjoismaiden tasa-arvoministerit päättivät elokuussa 2004 aloittaa Pohjoismaiden ministerineuvoston (PMN) alaisen tutkimuksen *Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjoismaissa*. Tämä loppuraportti kokoaa yhteen tulokset yhdeksästä kansallisesta ja yhteispohjoismaisesta tutkimuksesta, jotka toteutettiin Tanskassa, Suomessa, Islannissa, Norjassa, Ruotsissa ja Färsaarilla. Tutkimuksista on koostettu myös kolme erillistä julkaisua: *Mediestudier*, *Kvantitative studier* ja *Kvalitative studier*, jotka voi tilata Pohjoismaiden ministerineuvostolta.

Tutkimuksen ovat rahoittaneet Pohjoismaiden ministerineuvosto, osallistujamaat, Pohjoismainen naistutkimusinstituutti (NIKK) sekä tutkijoiden työpaikat. Tutkimus kesti elokuusta 2004 syyskuuhun 2006, ja siitä vastasi NIKK. Tutkimus on toteutettu yhteistyössä pohjoismaisen tutkijaryhmän kanssa, jota luotsasivat Norjan Vestfoldin korkeakoulun professori Susanne V. Knudsen ja filosofian kandidaatti Anette Dina Sørensen NIKK:sta. Pohjoismaiden ministerineuvosto nimitti projektin taustaryhmän, jossa olivat mukana Linda Österberg Ruotsista, Vigdis Bryhn Norjasta, Trine Lund Pedersen Tanskasta, Margret Maria Sigurðardóttir Islannista, Vivan Nikula Ahvenanmaalta ja Katrin Gaard Färsaarilta.

1. Projektisuunnitelma ja projektin tausta

Projektin päätavoitteena oli tutkia, miten pornografian yleistyminen vaikuttaa poikien ja tyttöjen sukupuolikäsityksiin. Tarkemmin määriteltynä tavoitteena oli

- luoda käsitys lisääntyneen pornografia-altistumisen laajuudesta, mediaperustasta ja esiintymistilanteista ja pyrkiä siten selvittämään teini-ikäisten pohjoismaalaisten pornografiakokemuksia ja -asenteita
- selvittää teini-ikäisten pohjoismaalaisten näkemyksiä pornografiassa käytettävistä sukupuolen esittämistavoista ja heidän suhtautumisestaan niihin
- luoda käsitys lisääntyneen pornografia-altistumisen vaikutuksista nuorten omiin sukupuolikäsityksiin, jotka muotoutuvat yksilötasolla tai ryhmissä.

1.1 Projektisuunnitelma

Tutkimus jaettiin kolmeen itsenäiseen tutkimusosioon. Pääosa tutkimuksista keskittyi 14–18-vuotiaisiin nuoriin. Projektin kolme osiota koostuivat:

- *Internet-pohjaisista kvantitatiivisista kyselytutkimuksista*
- *kvalitatiivisista tutkimuksista*, joissa selvitettiin pornografiaan ja seksualisoitumiseen liittyviä nuorten käsityksiä, asenteita ja näkemyksiä henkilökohtaisten ja kohderyhmäkohtaisten syvähaastattelujen pohjalta

- *media-analyyseista*, joissa eriteltiin pornografian ja seksualisoitumisen esiintymistä nuorille kohdistetuissa mediatuotteissa.

Internet-pohjaiset kyselytutkimukset

Projektissa tehtiin kaksi kvantitatiivista, Internet-pohjaista kyselytutkimusta. Toinen niistä oli islantilainen ja toinen yhteispohjoismainen tutkimus, joka tehtiin Tanskassa, Norjassa ja Suomen ruotsinkielisissä osissa. Tutkimuksilla pyrittiin saamaan käsitys

- käyttötavoista eli esimerkiksi siitä, miten paljon pornografiaa käytetään, miten usein sitä käytetään, mitä medioita käytetään, minkä tyyppistä pornografiaa käytetään ja mihin tarkoituksiin pornografiaa käytetään
- käyttötilanteista eli esimerkiksi siitä, onko altistuminen vapaaehtoista vai vastentahtoista ja katsotaanko pornoa yksin vai seurassa
- asenteista, jotka liittyvät esimerkiksi pornografiaan ja sen sukupuoli-, valta- ja seksuaalisuusrepresentaatioihin.

Kvalitatiiviset haastattelututkimukset

Projektissa tehtiin kahdentyypisiä kvalitatiivisia haastatteluja, joihin osallistui pieni joukko vastaajia. Niissä syvennyttiin mm. seuraaviin aiheisiin: miehisyydet, naiseudet, pornografian seksuaalisuus- ja valtakäsitukset, pornografian ja pornografisoitumisen välinen raja, seksuaaliset kokemukset sekä medioiden käyttö. Haastattelut olivat

- kohderyhmähaastatteluja, joissa tarkasteltiin pornografian, sukupuolen ja vallan suhteita nuorisokulttuureissa, siten kuin ne tulevat esiin ryhmätilanteissa
- yksilöllisiä syvähaastatteluja, joissa tarkasteltiin henkilökohtaista kontekstia sekä pornografiaan, sukupuoleen, valtaan ja seksuaalisuuteen liittyviä henkilökohtaisia kokemuksia, näkemyksiä ja asenteita.

Media-analyysit

Lapset ja nuoret ovat muihin yhteiskuntaryhmiin verrattuna laajimmin omaksuneet uusmedioiden käytön, ja nämä mediat ovat tärkeä sosiaalisuuden lähde sukupuoli- ja seksuaali-identiteetin muodostuksessa. Projektissa analysoitiin seuraavia medioita, jotta saataisiin käsitys pornografian esiintymisestä nuorisokulttuurin mediatuotteissa tai erityisesti nuorten käyttämissä tuotteissa:

- julkisen palvelun kanavat ja kaupalliset tv-kanavat
- ilmaispornografiaa tarjoavat Internet-sivustot
- nuorten omakuvia sisältävät Internet-sivustot
- populaarikulttuuriset viikkolehdet.

1.2 Projektin tutkijaryhmä

Yhdeksässä kansallisessa projektissa olivat mukana seuraavat tutkijat:

- fil. toht. Guðbjörg Hildur Kolbeins, Islannin yliopisto: islantilainen kvantitatiivinen tutkimus
- fil. kand. ja projektipäällikkö Anette Dina Sørensen & fil. maist. ja projektikoordinaattori Vigdis Saga Kjörholt, NIKK: yhteispohjoismainen kvantitatiivinen tutkimus
- etnologi Bjørg Jacobsen & kättilö Karin Dahl: färsaarelainen tilanne-raportti
- valtiot. kand. ja vanhempi lehtori Willy Aagre & sosiologian kandidaatti ja korkeakoulun lehtori Rønnaug Sørensen, Vestfoldin korkeakoulu: norjalainen kvalitatiivinen tutkimus
- fil. toht. ja nuorempi lehtori Niels Ulrik Sørensen, Center for Ungdomsforskning / Learning Lab Denmark / Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU): tanskalainen kvalitatiivinen tutkimus
- fil. toht. ja auktorisoitu kliinisen seksologian asiantuntija Lotta Löfgren-Mårtenson ja fil. toht. & sosiaalityön professori Sven-Axel Månsson, Malmön korkeakoulu: ruotsalainen kvalitatiivinen tutkimus
- professori Jeff Hearn & post doc -tutkija Marjut Jyrkinen, Svenska handelshögskolan, Helsinki: suomalainen media-analyysi

- fil. toht. Anja Hirdman, Tukholman yliopisto: ruotsalainen media-analyysi
- fil. toht. ja professori Susanne V. Knudsen, Vestfoldin korkeakoulu: norjalainen media-analyysi.

1.3 Pornografian valtavirtaistuminen populaarikulttuurissa

Projektin kimmokkeena oli tarve hankkia entistä tarkempaa tietoa siitä, miten pornografian uusi kulttuurinen asema vaikuttaa lapsiin ja nuoriin. "Julkisen tilan pornografisoitumisesta" on tullut viime vuosina yleinen käsite Pohjoismaiden julkisessa keskustelussa. Käsitteellä kuvataan ympäröivässä kaupunkitilassa ja mediamaailmassa nähtävää seksuaalisten viitteiden tulvaa. Kyseessä ei kuitenkaan ole uusi ilmiö, sillä esimerkiksi Tanskan katukuvassa ja medioissa on nähty alastomuutta ja seksuaalisia viitteitä jo siitä lähtien, kun maa laillisti kuvapornografian ensimmäisenä maailmassa vuonna 1969. Ruotsi seurasi esimerkkiä vuonna 1971. Myös Suomessa on salliva pornolainsäädäntö, kun taas Norjan ja Islannin lainsäädäntö on tiukempi. Sen jälkeen, kun kuvapornografia laillistettiin useissa Pohjoismaissa, seksuaalisuus ja alastomuus ovat olleet enemmän tai vähemmän pysyvä osa kulttuuriamme. Uusi ilmiö on sen sijaan pornografian vaikutus ympärillämme oleviin mediatuotteisiin, mikä herättää juuri nyt paljon huomiota ja kriittistä keskustelua koko Pohjolassa. Voidaan sanoa, että pornografia on saavuttanut uuden aseman populaarikulttuurissa. Se on liukunut omasta varsin suljetusta maailmastaan populaarikulttuuriin ja omaan arkeemme, ja siitä on ollut entistä salonkikelpoisempi ja usein myös ihannoitu ilmiö.

Muutoksen taustalla ovat pääasiassa pitkäaikaiset kulttuuriset prosessit, jotka liittyvät 1960-luvun lopulla alkaneeseen perinteisten seksuaalikäsitusten murenemiseen sekä massiivisten markkinavoimien keinotekoisuuteen, jonka välikappaleena on ihmisen seksuaalisuuden kuvaaminen medioissa. Muutoksen keskeisimpänä käyttövoimana on kuitenkin tieto- ja viestintäteknikan kehitys¹, joka on viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana pienentänyt pornografisen aineiston tuotantokustannuksia ja

¹ Kotitalouksien Internet-liittymien määrä kasvoi Pohjoismaissa suurin piirtein samaan tahtiin vuosina 1997–2001.

tehnyt tuotteiden levityksestä entistä helpompaa ja halvempaa². Tämän vuoksi pornografian tarjonta on kasvanut, tuotteiden hankkimisesta on tullut entistä halvempaa tai ilmaista, tuotteiden saatavuus on helpottunut, ja käytöstä on ollut anonyymiä Internetin ansiosta. Kehityksestä käytetään myös nimitystä "The triple-A-engine" (accessibility, affordability, anonymity)³.

Pornografian kulttuurisen aseman muuttumiseen liittyy myös sen valtavirtaistuminen populaarikulttuurissa, mitä kutsutaan mediatutkimuksessa "porn-chic"-ilmiöksi. Käsitteellä tarkoitetaan pornografian vaikutusta populaarikulttuuriin ja varsinkin kahta kehityssuuntaa. Niistä ensimmäinen on "clean-up"-suuntaus, josta on osoituksena joukkoviestintien lisääntyvä kiinnostus pornografiaan. Pornosta tehdään sisäsiistiä aihetta käsittelevien tv-dokumenttien sekä sanoma- ja aikakauslehtien artikkeleiden välityksellä. Yksi esimerkki clean-up-suuntauksesta on entisten tai nykyisten pornomallien tähtistatus ja heihin kohdistuva yleinen mediakiinnostus. Toisesta suuntauksesta voidaan käyttää nimitystä "fragmentoituminen", josta on esimerkkinä mainos-, muoti- ja musiikkialojen tapa käyttää merkkejä, symboleja ja esteettisiä muotoja, jotka eivät välttämättä ole pornografisia mutta jotka viittaavat pornomaailmaan⁴.

Tämä pornografian valtavirtaistuminen vaikuttaa erityisesti lapsiin ja nuoriin. Vaikka kyse on yleisestä populaarikulttuurin ilmiöstä, se on näkyvintä juuri lapsille ja nuorille markkinoitavassa mediatarjonnassa. Toisaalta nuorille kohdistettuihin tv-ohjelmiin, elämäntapalehtiin, musiikki-videoihin ja mainoksiin sisällytetään pornografisia koodeja ja skenaariorita. Toisaalta pornoteollisuus pyrkii saamaan jalansijaa nuorisokulttuurista

² (1) Tavallisen pornografisen selluloidifilmin tuotanto maksoi 1970-luvulla noin 350 000 dollaria. Kun videokamerasta tuli 1990-luvulla pääasiallinen kuvausväline, yksi tuotanto maksoi esim. Evil Angel Video -yhtiössä 8 000 dollaria. (2) Yhdysvalloissa julkaistiin vuonna 1996 yhteensä 8 000 pornografista videonimikettä, joita levitettiin 25 000 liikkeen kautta (US News and World Report, elokuu 1997). Vuonna 1998 vuokrattiin yhteensä 686 miljoonaa pornovideoa, eli määrä oli yhdeksänkertaistunut 10 vuodessa (New York Times, 21. maaliskuuta 1999). (3) Jotkin suosituimmat Internet-sivustot saavat 50 miljoonaa osumaa kuukaudessa, ja erään arvion mukaan noin 50 % kaikesta Internet-liikenteestä liittyy seksisivustoihin vuonna 2001. Luvut ovat peräisin julkaisusta McNair, Brian (2002): *Striptease Culture: Sex, Media and the Democratization of Desire*, s. 37–39.

³ Cooper, A. (1998) *Sexuality and the Internet – surfing its way into the new millennium*. *CyberPsychology and Behavior* 1 (2). Månsson, S. V & Söderlind, P. (2004) *Sexindustrin på nätet – aktörer, innehåll, relationer och ekonomiske flöden*. Egalité.

⁴ Sørensen, A. D. (2003) *Porn Chic – køn og mainstreaming af pornografi i massekulturen*. Teoksessa: *Perspektiver på ungdom og krop*, Hølge-Hazelton, B. (toim.), Roskilde Universitets Forlag.

markkinoimalla tuotteitaan nuorisokulttuurin käyttämien kanavien kautta. Kehitys merkitsee sitä, että nykypäivän pohjoismaalaiset tytöt ja pojat joutuvat kaapeli- ja satelliittikanavien sekä Internet-yhteyksien ansiosta entistä todennäköisemmin kosketuksiin pornografisen aineiston kanssa. Lisäksi kehitys merkitsee sitä, että he joutuvat kosketuksiin pornografian kanssa entistä nuorempina, että he kohtaavat sitä useissa medioissa ja että heidän pornografiaa koskevat määritelmänsä ja asenteensa ovat todennäköisesti erilaisia kuin heidän vanhempiensa sukupolven. Kaiken kaikkiaan pornografian muuttunut asema populaarikulttuurissa voi antaa aiheita olettaa, että lasten ja nuorten kokemukset pornografiasta ovat huomattavasti erilaisempia kuin aikaisempien sukupolvien. Lapset ja nuoret joutuvat todennäköisesti asennoitumaan eri tavalla nuorisokulttuurin mediatarjoontaan soluttautuviin sukupuolen esittämistapoihin, jotka ovat sivutuotteita pornografian läpimurrosta populaarikulttuurissa. Nykyisin meillä on kuitenkin vain niukasti tietoa lasten ja nuorten pornografiakokemuksista ja pornon käytöstä sekä pornografiaan ja varsinkin siinä nähtäviin sukupuolen esittämistapoihin liittyvistä asenteista. Tietopohja on hatara varsinkin sen suhteen, miten pornografia vaikuttaa nuorten asenteisiin ja käytökseen. Lisäksi suurin osa aihepiiriä koskevasta pohjoismaisesta nykytietämyksestä koskee yli 18-vuotiaita ikäryhmiä. Lapset ja teini-ikäiset ovat tämän vuoksi kohderyhmä, jonka pornografia-asenteita tunnetaan huonosti. Toteuttamamme yhdeksän pohjoismaista projektia ovat pyrkinet täyttämään juuri tämän tiedollisen tyhjiön.

2. Tiivistelmä tutkimustuloksista

Tutkimusprojekti jaettiin yhdeksään osaprojektiin, joista kaikista laadittiin raportti. Niistä taas on koottu kolme erillistä kirjaa projektin menetelmällisten lähestymistapojen mukaisesti. Seuraavaan tiivistelmään on koottu keskeisiä tuloksia kaikista yhdeksästä projektista. Tuloksista voidaan mainita se, että pohjoismaalaisten nuorten pornografian käyttö on normalisoitunut ja että nuoret pitävät sitä "luonnollisena". Tämän lisäksi nuorilla on älyllinen asenne pornografiaa kohtaan. Sukupuoli vaikuttaa yhä sekä käyttötappoihin että pornografian sisältöön ja pornografisoituneeseen mediasisältöön, mikä antaa aihetta puhua sukupuolisidonnaisista pornourista. Tutkimuksissa valotettiin tv:n ja Internetin merkitystä ja havaittiin uusia yhtymäkohtia pornografian ja nuorisokulttuurien välillä. Pornografian vaikutuksesta voidaan todeta, että tytöt kokevat pornografian painostavammaksi kuin pojat. Lopuksi käsitellään sitä, miksi pornografiasta ei käydä keskustelua aikuisten kanssa.

2.1 Pohjoismaalaiset nuoret katsovat pornografiaa

Käyttö on normalisoitumassa, ja sitä kuvataan "luonnolliseksi"

Pornografian valtavirtaistuminen populaarikulttuurissa on paitsi helpottanut pornon saatavuutta myös normalisoinut käyttöön liittyviä asenteita. Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin ruotsalaisen tutkimuksen nuoret kuvaavat pornografian käyttöä "sallituksi" ja "aika normaaliksi". Käyttötilanteella ja käytön sosiaalisella kontekstilla on kuitenkin merkitystä. Suurin osa pojista ja tytöistä on esimerkiksi yhä sitä mieltä, että poikien kiinnostus pornografiaan on "luonnollisempaa" kuin tyttöjen. Perusteluksi annetaan se, että helpoiten saatavilla oleva pornografia on yleensä mies-

ten miehille tuottamaa. Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimuksen nuorten mielestä on lisäksi yhä sosiaalisesti hyväksytympää, että nuori mies katsoo pornografiaa kuin että keski-ikäinen mies vuokraa pornofilmin tai ostaa pornolehtiä. Lisäksi nuoret pitävät epäilyttävämpänä sitä, että tyttö – olipa hän minkä ikäinen tahansa – katsoo yksin pornografiaa, kuin jos poika tekee samoin. Jos taas tyttö katsoo pornografiaa yhdessä poikaystävän kanssa, sitä pidetään hyväksyttynä ja sallittuna.

Varhainen debyytti, mutta satunnaiskäyttäjät yhä selvästi suurin ryhmä

Sørensenin ja Kjørholtin yhteispohjoismainen kyselytutkimus osoittaa, että lapset ja nuoret näkevät pornografiaa jo hyvin nuorina. Suurin osa on nähnyt pornografiaa ensimmäisen kerran 12–14-vuotiaana. Tutkimusaineisto antaa myös heikkoja viitteitä siitä, että 12–14-vuotiaat pojat ovat kohdanneet pornografiaa aikaisemmin kuin 18–20-vuotiaat pojat aikanaan. Kolbeinsin islantilaisen kyselytutkimuksen mukaan pornografiaa on nähty ensimmäisen kerran 11,7-vuotiaana. Tämä osoittaa, että monet näkevät pornografiaa ensimmäisen kerran ennen sukukypsyyden saavuttamista ja seksielämän aloittamista. Kaksi kolmasosaa Sørensenin ja Kjørholtin tutkimuksen vastaajista voidaan luokitella satunnaiskäyttäjiksi. Vain yhtä kolmasosaa voidaan pitää pornografian suurkäyttäjinä, jotka käyttävät pornoa "pari kertaa viikossa" tai "lähes päivittäin". Vastaajista 11 prosenttia katsoo pornoa "lähes päivittäin". Suurkäyttäjien ryhmän enemmistö on yhä poikia, ja mitä vanhempia he ovat, sitä useammin he käyttävät pornografiaa.

"Kaikki" on nähty – mutta alalajit pääasiassa perinteisiä

Sørensenin ja Kjørholtin tutkimus osoittaa myös, että lapset ja nuoret ovat olleet kosketuksissa useimpien pornografian alalajien kanssa. Kuitenkin vain erittäin harvat ovat nähneet laittomia ja kiistanalaisia pornografian muotoja, kuten lapsi-, eläin- tai väkivaltapornografiaa. Ne nuoret, jotka ilmoittavat pitävänsä tietyistä alalajeista, suosivat perinteisiä kovan pornografian alalajeja, kuten miehen ja naisen välistä seksiä sekä oraali-, anaali- ja ryhmäseksiä. Pojat pitävät lisäksi "lesbopornosta", jossa kaksi naista harrastaa seksiä keskenään. Jopa 23 prosentilla vastaajista ei kuitenkaan ollut genremielityksiä, eli he olivat valinneet jommankumman

seuraavista vaihtoehdoista: "Mikään alalaji ei ole toista parempi" tai "En pidä mistään alajista." Tämä ryhmä koostui lähinnä tytöistä.

2.2 Sukupuolisidonnaiset pornourat

Pornon käyttäjiksi yksilöllisen ja kollektiivisen sosialisoinnin kautta

Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin ruotsalainen tutkimus osoittaa, että lasten ja nuorten pornografian käyttö voidaan jakaa karkeasti kolmeen käyttötapaan. Pornografian katsominen voi olla yhdessäolon muoto, tietolähde sekä seksuaalisten virikkeiden lähde. Ikä ja sukupuoli määräävät kuitenkin käyttötavan ja käytön motiivin. Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin mukaan voidaan puhua sukupuolisidonnaisista pornourista. Tätä tukevat myös Willy Aagren norjalaisen tutkimuksen tulokset, joiden mukaan tyttöjen ensimmäiset pornografiakokemukset ovat luonteeltaan yksilöllisiä, kun taas poikien kokemukset ovat kollektiivisempia. Niihin liittyy pornokuvien vaihtoa ja pornon katselua poikajoukon sosiaalisen yhdessäolon muotona. Havainnot vastaavat Sørensenin ja Kjørholtin tutkimustuloksia, joiden mukaan tytöt katsovat pornografiaa ensin yksin, mutta iän myötä he ryhtyvät katsomaan sitä yhdessä kavereiden tai elämänkumppanin kanssa. Poikien kehitys taas on päinvastainen.

Pojat pornografian pääasiallisina suurkäyttäjinä

Nuorten pornografiaa koskevat kertomukset osoittavat, että pääasiallisia pornografian käyttäjiä ovat pojat. Yhteispohjoismaisen kvantitatiivisen tutkimuksen luvut osoittavat, että 99 prosenttia 14–18-vuotiaista pojista on ollut tekemisissä pornografian kanssa. Tyttöjen vastaava luku on 86 prosenttia. Luvut vastaavat suurin piirtein islantilaista tutkimusta, jonka mukaan 96 prosenttia pojista ja 89 prosenttia tytöistä on nähnyt pornoa. Luvut ovat hieman suurempia kuin useimmissa muissa aiemmissa pohjoismaisissa tutkimuksissa. Luvut osoittavat myös, että suurikäikäyttäjien – eli pornoa päivittäin käyttävien – ryhmä koostuu pääasiassa pojista, vaikka tyttöjen prosentuaalinen osuus tästä ryhmästä kasvaa iän myötä. Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimuksen mukaan pojat suhtautuvat pornografiaan huomattavasti tyttöjä myönteisemmin, ja he myös käyttä-

vät pornografiaa enemmän kuin tytöt. Niels Ulrik Sørensenin tanskalainen tutkimus täydentää kuvaa osoittamalla, että poikien nuoruuteen kuuluu pornografian ja "pornonkaltaisten representaatioiden" aktiivinen etsiminen esimerkiksi mainoksista ja musiikkivideoista. Näin pojat tutkivat oman sukupuolensa, vartalonsa ja seksuaalisuuksiensa uusia ja vaihtoehtoisia puolia.

Yksin tai muiden kanssa – itsetyydytystä, uteliaisuutta vai jotain ihan muuta?

Tutkimuksista voidaan havaita sukupuolisidonnainen tendenssi, jonka mukaan nuoret tytöt katsovat pornografiaa yksin ja ovat varsin kriittisiä. Pojat puolestaan katsovat pornografiaa yhdessä muiden poikien kanssa ja säilyttävät humoristisen etäisyyden, vaikka he suhtautuvatkin kautta linjan myönteisesti näkemäänsä. Niels Ulrik Sørensenin tutkimuksesta ilmenee, että pojat kuvaavat yhteisiä pornonkäyttötilanteitaan täysin epäseksuaalisiksi. Poikien yhdessäolo ei jätä tilaa seksuaaliselle kiihottumiselle tai tyydytykselle, mikä johtuu Sørensenin mukaan paljolti tilanteen piilevistä homoseksuaalista konnotaatioista. Homoseksuaalista elementtiä voidaan käsitellä muun muassa tekemällä pornografia naurunalaiseksi ja pilkkaamalla nähtyä yhteisvoimin. Sørensenin mukaan nauru tukee myös poikien keskuudessa vallitsevaa normia, jonka mukaan pornografia ei saa ottaa liian vakavasti, koska se olisi heidän mukaansa "hölmöä". Sørensen osoittaa siten naurun edistävän kunkin pojan liittymistä normatiiviseen poikien yhteisöön.

Iän myötä sukupuolisidonnaiset käyttötavat muuttuvat häilyvämmiksi. Ne eivät kuitenkaan häviä, vaan asetelma kääntyy pääläelleen. Monet projektin tutkimuksista osoittavat nimittäin, että vanhemmat tytöt katsovat pornografiaa yhdessä muiden tyttöjen tai kumppanin kanssa. Iän myötä he alkavat asennoitua entistä myönteisemmin pornografiaan, mutta Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin mukaan vanhempien tyttöjen joukosta löytyvät toisaalta myös vahvimmat pornokriitikot. Eräs Aagren norjalaiseen tutkimukseen osallistunut tyttö perusteli pornonkäyttöään sillä, että hän haluaa tietää, millaisen viitekehyksen hänen miespuoliset ystävänsä saavat pornografiasta. Aagren mukaan kyse on siis eräänlaisesta valistusprojektista, josta saamiensa tietojen avulla tyttö pyrki muutta-

maan ystäväpiirinsä poikien näkemyksiä realistisemmiksi, jotta pornografiasta ei tulisi heidän seksuaalikäsitystensä suunnannäyttäjää.

Jos ikää ei oteta huomioon, pornografian käytön motiivit ovat molempien kvantitatiivisten tutkimusten mukaan yleensä sukupuolisidonnaisia. Poikien tärkeimpänä motiivina on itsetyydytys, kun taas tytöt ilmoittavat katsovansa pornografiaa "huvin vuoksi" tai "uteliaisuudesta". Itsetyydytys on myös tyttöjen motiivina, joskaan ei ensisijaisena. Lena Bergin vuonna 1999 tekemä ruotsalainen tutkimus osoittaa, että tytöt suhtautuvat ristiriitaisesti pornografian aiheuttamaan seksuaaliseen kiihottumiseen. Heidän vartalonsa kyllä reagoivat, mutta heidän on vaikea hyväksyä ja sallia kiihottumisen tunteita mm. siksi, että heitä ei leimattaisi "huoramaisiksi"⁵. Tämä kuvaus vastaa paljolti Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimusta, jossa lähinnä pojat ilmoittavat kiihottuvansa pornosta seksuaalisesti. Toisaalta Löfgren-Mårtenson ja Månsson löysivät vastaavaa ristiriitaisuutta myös joidenkin poikien vastauksista, mutta syyt olivat päinvastaiset: jos pojat eivät kiihottuneet katsomastaan pornografiasta, he kokivat, että heidän pitäisi kiihottua.

2.3 Sukupuolella yhä merkitystä

Pornografian, pornografisten viitteiden ja pehmopornografian pääroolissa useimmiten naiset

Knudsenin analyysi ilmaispornografiaa tarjoavista Internet-sivustoista osoittaa, että kovaa pornoa tarjoavien sivustojen sukupuolen esittämistavoissa on tapahtunut hyvin vähän muutoksia. Pääosa kuvamateriaalista keskittyy yhä katseenvangitsijana toimivan alastoman naisvartalon esittämiseen. Knudsen huomauttaa, että kuvia hallitsevat naiselliset muodot ja että naisen vartalon runsas esittely on ristiriidassa miehisten muotojen samanaikaisen poissaolon kanssa. Tutkiessaan Internet-sivustoissa www.hotnot.no ja www.deiligst.no olevia norjalaisnuorten omakuvia⁶ Knudsen havaitsi niin ikään, että naiselliset muodot ovat yliedustettuina. Omakuvia ei voi suoraan luokitella pornografisiksi, mutta puolialastomi-

⁵ Lena Berg (1999) Lagom är bäst. Unga kvinnors berättelser om heterosexuell samvaro och pornografi. Bilda Förlag.

⁶ Itsestä otettuja valokuvia, jotka on ladattu Internet-sivustoihin.

en vartaloiden seksuaalissävyytteiset poseeraukset myötäilevät pornografi-an tapaa esitellä naisen muotoja. Hirdmanin ruotsalainen mediatutkimus osoittaa vastaavasti, että nuorille miehille ja naisille suunnattujen painet-tujen viikkolehtien naistenkuvat sekä www.snyggast.se-sivuston nuorten naisten omakuvat ovat valtaosin koko- tai puolivartalokuvia. Hirdman käyttää käsitettä "bodyism" ja puhuu kehitymässä olevasta "pornovarta-losta", joka standardisoi mm. rintojen kokoa ja muotoa. Miesten omaku-vat taas keskittyvät kasvoihin ja ovat ei-ruumiillisia, mitä Hirdman kuvaa käsitteellä "faceism". Hearnin ja Jyrkisen suomalainen media-analyysi osoittaa vastaavasti, että seksualisoidut naisvartalot ovat erittäin näkyvästi esillä erityisesti *Music Televisionin* näyttämässä rap-, hiphop- ja R & B -videoissa.

Täysin perinteisiä sukupuolirooleja, mutta muuttuneita sukupuolimalleja

Nuorisokulttuurin mediatarjontaan sisältyvä pornografia ja pornografi-sointi näyttää pitäytyvän vahvasti perinteisissä sukupuolirooleissa, joissa mies toimii subjektina, katselijana ja aina suorituskykyisenä, kun taas nainen on objekti ja katseen kohde, jota arvioidaan ulkonäön ja seksuaali-sen palvelualltiuden perusteella. Sukupuolipositiot kuitenkin myös liuku-vat ja muuttuvat häilyvämmiksi. Useat kvantitatiivisiin tutkimuksiin osal-listuneet tytöt ja nuoret naiset ilmoittavat nähneensä pornografiaa. Katse-lu on tapahtunut useimmiten vapaaehtoisesti, ja pontimena on ollut ute-liaisuus. Tämä ilmenee myös Aagren norjalaisesta tutkimuksesta, jossa eräs tyttö kertoi järjestäneensä tyttökavereidensa kanssa "pornomaratoni-n", jonka päätavoitteena oli ollut perehtyä pornografian eri alalajeihin. Myös Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimus antaa viitteitä perin-teisten sukupuolirepresentaatioiden murenemisestä silloin, kun miesvarta-losta tehdään arvostelun kohde tai jossa "ajellusta alapäästä" (alapään karvoituksen vähentämisestä) tehdään sekä miesten että naisten ihanne. Useissa raporteissa havainnollistetaan sitä, miten sukupuolta konstruo-i daan pornografiassa ja pornografisoinnissa. Raporteissa todetaan yleises-ti, että sukupuolipositiot eivät ole pysyviä ja muuttumattomia, vaan päin-vastoin muuttuvia suureita.

Miesten esiinmarssi

Raportit osoittavat, että miesvartalot ovat tulossa näkyviksi pornografiasa ja pornografisoitumisessa. Niels Ulrik Sørensenin tekemät tanskalaispoikien haastattelut vahvistavat sen, että myös miehet ovat katseiden kohteita ja objekteja populaarikulttuurin kuvastossa. Tämä horjuttaa populaarikulttuurin yleistä ja perinteistä heteroseksuaalista katselusuhdetta, ja Sørensenin mukaan näin rakentuu katselusuhte, jossa "miehet katsovat miehiä, joita katsotaan". Tämä voidaan koodata myös "homoseksuaaliseksi positioksi", jota pojat pitävät epämiellyttävänä ja ongelmallisena mutta myös yhä väistämättömämpänä tosiasiana. Sørensen osoittaa poikien käyttävän navigointistrategianaan ns. "hypoteettisia sukupuolipositioita", joiden avulla he voivat omaksua hypoteettisen, naisellisen katseluposition ja välttää siten piilevän homoseksuaalisen position. Sørensenin mukaan tämä viittaa siihen, että maskuliinisuus, miesvartalon asema ja miehen seksuaalisuudet ovat murroksessa ja että perinteisten sukupuolipositioiden tilalle on tulossa entistä enemmän joustavuutta.

Knudsen osoittaa pornoa tarjoaviin Internet-sivustoihin keskittyvissä analyyseissään, että miesvartalot ovat mukana kuvissa masturboivina, penetroivina ja ejakuloivina mallikäyttäjinä. Nuorten miesten Internetissä oleviin omakuviin sisältyy jonkinasteista seksualisoitumista muun muassa vatsalihasten ja treenattujen ylävartaloiden esittelyn vuoksi. Tästä huolimatta seksualisoidut miesvartalot ovat aliedustettuina sekä Internetin ilmaisilla pornosivuilla että nuorten omakuvissa. Sørensenin tutkimukseen osallistuneiden poikien mukaan tällaisissa kuvissa on pikemminkin kyse estetisoinnista kuin seksualisoinnista. Hirdmanin tutkimus osoittaa vastaavasti, että nuoret miehet eivät pyri vetoamaan kuvissaan erotiikalla, toisin kuin nuoret naiset.

2.4 Älyllinen lähestymistapa

Taru ja todellisuus osataan erottaa

Pornografian uutta kulttuurista asemaa koskevassa kriittisessä keskustelussa on viime vuosina keskitytty varsinkin siihen, miten lapset ja nuoret osaavat erottaa pornografian satumaailman ja arkitodellisuuden toisistaan. Tutkimushankkeen monet projektit osoittavat, että lasten ja nuorten suhde

pornografiaan alkaa kehittyä jo hyvin nuorena. Tulokset antavat vahvoja viitteitä siitä, että lapset ja nuoret eivät ole vain passiivisia käyttäjiä, vaan heille kehittyvät iän myötä huomattavat tulkintavalmiudet ja he suhtautuvat älyllisesti pornografian käyttöön. He eivät toisin sanoen purematta niele kaikkea näkemäänsä. Sekä tytöt että pojat totesivat Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimuksessa, että omien myönteisten seksuaalisten kokemusten hankkiminen toimii vastalääkkeenä "liioitelluille" kuville ja ihanteille. Tutkijat toteavat myös nuorten olevan tietoisia siitä, että heidän tulee erottaa pornografiset kuvaukset ja sosiaalinen arkitodellisuus toisistaan ja että he myös tekevät niin. "...suuri osa siitä vaikuttaa liioitellulta verrattuna siihen, millaista seksi oikeasti on", sanoo eräs 16-vuotias poika Niels Ulrik Sørensenin tutkimuksessa. Pornografian yritykset luoda totuudenmukaista vaikutelmaa vain vahvistavat Sørensenin haastatteleminen poikien mukaan käsitystä siitä, että pornografia on epärealistista ja epätodellista. Pornografian seksuaalikuvaukset, jotka tuntuvat nuorten mielestä selvästi mediarakennelmilta, ovatkin poikien jatkuvan pilkan kohde. Tämän osoittaa myös Aagren norjalainen tutkimus.

Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin mukaan jotkut nuoret käyttävät pornografiaa "seksuaalisen tiedon lähteenä". Nuorten mukaan pornografiasta voi saada vinkkejä vaihtoehtoisista yhdyntäasunnoista ja kumppanin seksuaalisesta tyydyttämisestä. Löfgren-Mårtenson ja Månsson arvioivat kuitenkin, että pornografiasta poimittua seksitietoutta suodatetaan voimakkaasti, eli sitä ei niellä purematta tai käytetä sosiaalisessa ja kulttuurisessa tyhjiössä.

Sekä myönteiset että kielteiset puolet huomataan

Monilla tutkimuksen nuorilla on monisäikeinen ja ristiriitainen suhde pornografiaan, mikä ilmenee samanaikaisista myönteisistä kommentteista ja kriittisistä huomautuksista. Kun nuoret pojat käyttävät pornografiaa sosiaalisen yhdessäolon muotona, he ottavat siis humoristista etäisyyttä näkemäänsä pilkkaamalla yhteisvoimin näyttelijöitä ja heidän seksileikkejään. Yksityisesti heillä on kuitenkin vakava ja mielihyvöpainotteinen käyttäjäsuhte pornografiaan. Aagren tutkimuksessa eräs pornografiaan myönteisesti suhtautuva tyttö kiinnittää huomiota seksiteollisuuden uhereihin. Hänen mukaansa jotkut elokuvien pornomalleista näyttävät voivan henkisesti huonosti, mutta samalla hän toteaa, että monet luultavasti valit-

sevat ammatin, vaikka heillä olisi resursseja muuhunkin ja muita vaihtoehtoja. Niels Ulrik Sørensenin tutkimuksesta selviää, että monet pojat suhtautuvat erityisen kriittisesti pornografian naismalleihin. Poikien mielestä nämä naiset ovat kyllä hyvännäköisiä mutta "90-prosenttisesti muovia", eikä heidän ulkonäkönsä ole missään suhteessa siihen, miltä suurin osa maailman naisista näyttää. "Rintojen pitää olla pehmeät", pojat korostavat ja toteavat haluavansa tyttöystäväkseen "luonnollisia naisia". Molempien sukupuolten nuorilla on yleisestikin tällainen kaksoisnäkökulma, jonka ansiosta pornografia voi tarjota seksuaalisia virikkeitä, vaikka sen seksuaalikuvaus pidetään todellisuuden vastaisina.

Tytöt paljon kriittisempiä kuin pojat

Vaikka monisäikeinen ja ristiriitainen näkökulma pornografiaan on yleinen sekä tyttöjen että poikien parissa, suurimmat kriitikot ovat kuitenkin tyttöjä. Sørensenin ja Kjørholtin kvantitatiivinen yhteispohjoismainen tutkimus osoittaa, että tytöt ovat poikia kriittisempiä arvostellessaan pornoalan työtä ja alalla toimivia malleja. Vaikka huomattavasti alle puolet tutkimuksen vastaajista katsoo, että "pornografia voi johtaa raiskaukseen" tai "tuhota seksielämän" tai että se on "inhottavaa", myös nämä näkemykset ovat yleisempiä tyttöjen kuin poikien keskuudessa. Tytöt ilmaisevat toki myös myönteisiä mielipiteitä ja hyväksyviä asenteita, mutta yleisesti heidän pornografiaa koskevat arvionsa sijoittuvat skaalan kriittisimpään päähän. Tämä tulos saa selvää tukea myös Aagren sekä Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin kvalitatiivisista tutkimuksista ja färsaarelaisesta tilanneraportista.

Ei kieltoa, mutta rajoituksia

Suurin osa Sørensenin ja Kjørholtin kvantitatiivisen tutkimuksen vastaajista ilmoittaa, että pornografian hankkiminen on hyvin helppoa. Lähes kukaan (5 %) nuorista ei katso, että pornografia tulisi kieltää, mutta suurimman osan (68 %) mielestä sitä tulisi rajoittaa. Nämä mielipiteet kuvastavat monin tavoin tutkimuksiin osallistuneiden nuorten monisäikeistä ja ristiriitaista näkökulmaa pornografiaan. Toisaalta pornografian kieltäminen lailla olisi heidän mielestään liioiteltua, koska he näkevät pornografiassa myös monia myönteisiä puolia. Toisaalta pornografian rajoittamisha-

lua voivat selittää epämiellyttävät tuntemukset, joita monet Niels Ulrik Sørensenin tutkimuksen nuoret ilmoittivat kokevansa kohdatessaan kaupunkitiloissa, tv:ssä tai Internetissä populaarikulttuuriin valtavirtaistunutta pornografiaa, jonka kohtaamista he eivät itse pysty hallitsemaan. Vaikka Sørensenin ja Kjørholtin tutkimuksessa todetaan, että nuoret eivät kaikista roskaposteista ja Internetin ponnahdusikkunoista huolimatta juuri koe altistuvansa vastentahtoisesti tavanomaiselle pornografialle, Niels Ulrik Sørensenin tutkimus osoittaa, että he haluaisivat kohdata populaarikulttuuriin valtavirtaistunutta pornografiaa nykyistä enemmän omilla ehdoillaan. Juuri valtavirtaistunut pornografia koetaan Niels Ulrik Sørensenin mukaan uhkaavaksi ja yksityisyyden rajoja rikkovaksi.

2.5 Tv:n ja Internetin merkitys

Kvantitatiiviset tutkimukset osoittavat, että nuoret kohtaavat pornografiaa useissa eri medioissa. Suurin osa nuorista näyttää kuitenkin tutustuneen pornografiaan tv:n ja Internetin välityksellä.

Tv-pornografian profilointi

Suomen tv:n edustajat sanovat Hearnin ja Jyrkisen tutkimuksessa, että yhteiskunnan "yliseksualisoituminen" vaikuttaa kielteisesti lähetettäviin ohjelmiin. Hearn ja Jyrkinen osoittavat, että erityyppistä pornografiaa esitetään varsinkin kaupallisilla, kansallisilla sekä kansainvälisillä tv-kanavilla, kun taas Suomen valtiollisten kanavien tarjonnassa on vähemmän esimerkkejä pornografiasta ja pornografisoitumisesta. Tutkijoiden mukaan sarjoissa ja dokumentaarisisissa ohjelmissa on usein viitteitä pornografiaan. Tv-chateista, peli-ohjelmista, mainoksista, tosi-tv-ohjelmista ja urheilulähetyksistä esimerkkejä löytyy vähemmän, mutta silti jonkin verran. Tutkijat korostavat erityisesti tiettyjen musiikinlajien videoita, joissa hyödynnetään runsaasti naisvartaloiden seksualisoimista ja pornografisoimista. Suurin osa tutkituista tv-kanavista noudattaa ohjelmapolitiikkaa, jossa katsojia varoitetaan väkivaltaisesta tai seksuaalisesta sisällöstä erityisten merkintöjen avulla ennen ohjelmien alkua. Raportissa korostetaan, että nuoret ovat tiettyjen aikuisille kohdistettujen ohjelmien pääasiallinen katsojaryhmä. Kaupallisista kanavista käytetään raportissa

nimitystä "kaupalliset televisio- ja Internet-kanavat", mikä korostaa tv:n ja Internetin kiihtyvää yhteensulautumista sekä laajemmin nuorten suhtautumista näihin medioihin ja pornografian saatavuutta.

Internet muurinmurtajana

On selvää, että Internetin yleistyminen on helpottanut ja lisännyt pornografian käyttöä. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat Internetin pienentäneen pornografian tuotantokustannuksia ja moninkertaistuneen tuotevalikoiman. Internet on myös tehnyt tuottajista, levittäjistä ja käyttäjistä anonyymeja. Knudsen kiinnittää huomiota siihen, että pornografian saatavuus on lisääntynyt ja että saatavuus ei ole iästä kiinni. Lisäksi hän keskittyy ilmaispornografian suureen määrään. Kvantitatiiviset tutkimukset osoittavat, että pornografialle altistutaan yleensä roskapostien ja ponnausikkunoiden välityksellä, ja Knudsen huomauttaa sensuroinnin vaikuttavan sekä riittämättömältä että loputtomalta. Kolbeinsin kvantitatiivisen tutkimuksen sekä Jacobsenin ja Dahlin tilanneraportin mukaan Internetin globaalisuus on johtanut siihen, että Islantia ja Färsaaria ei voida enää pitää pornovapaina alueina. Vaikka Norjalla on varsin tiukka pornografialainsäädäntö, kaikki norjalaiset Internetin käyttäjät voivat periaatteessa katsoa pornoa ilmaiseksi ja runsain määrin.

Internet näyttää vaikuttavan myös keinoihin, joilla nuoret kommunikoivat norjalaisissa ja ruotsalaisissa nuorisosivustoissa julkaisemissaan omakuvissa. Valokuvista tulee koko ajan rohkeampia puolialastomuuden esittelyn vuoksi. Nuorten Internet-yhteisöissä julkaistavien omakuvien avulla nuoret voivat esitellä itseään aktiivisesti suurelle yleisölle. Knudsenin ja Hirdmanin tutkimukset norjalaisten ja ruotsalaisten nuorten omakuvista osoittavat, että nuorilla on monia mahdollisuuksia yhdistellä eri ilmaisumuotoja oman seksuaalisuutensa esittelemiseksi. Hirdmanin ja Knudsenin mukaan tytöt esittäytyvät omakuvissaan seksuaalisina toimijoina useammin kuin pojat, aivan kuten pornografiassakin.

Navigointitaitoja

Monissa raporteissa todetaan, että nuoret ovat sukupuolesta ja iästä riippumatta taitavia navigoimaan pornografisissa Internet-sivustoissa. Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin mukaan he etsivät sisältöä aktiivisesti ja

hallitsevat pornografista tarjontaa strategisesti. Yhtenä strategiana on käyttää omia kokemuksia pornografian vastapainona. Toisena strategiana taas on pornovastaisten liikkeiden perustaminen ja kolmantena vuorovai-
 kutus ystävien ja esikuvien – kuten vanhempien tai vanhempien sisarus-
 ten – kanssa.

Niels Ulrik Sørensen korostaa, että pojat sekä käyttävät pornografiaa että ottavat siihen kriittistä etäisyyttä. Heidän on vaikeinta hyväksyä "pornonkaltaisia representaatioita", eli populaarikulttuuriin valtavirtaistu-
 nutta pornografiaa, koska sitä putkahtaa esiin kaikkialta ja yllättäen ja se
 tuntuu pelottavalta. He yrittävät käsitellä representaatioiden aiheuttamia
 "melkoisen epämiellyttäviä" tunteita kahdella ristiriitaisella tavalla. Toisaalta he käyttävät kulttuurioptimistista lähestymistapaa, jossa he
 työstävät pornografian ja pornonkaltaisten representaatioiden sukupuoli-,
 vartalo- ja seksuaalisuuskäsityksiä siten, että niiden ristiriitaisuus vähe-
 nee. Toisaalta he käyttävät kulttuuripessimististä lähestymistapaa, jossa he
 yliproblematisoivat pornografian ja pornonkaltaisten representaatioi-
 den sukupuoli-, vartalo- ja seksuaalisuuskäsityksiä. Näin syntyy kriittinen
 välimatka representaatioihin, jotka poikien mukaan soluttautuvat nuorten
 mieleen – joskin he näkevät itsensä poikkeuksina tästä.

Vapaaehtoinen ja vastentahtoinen altistuminen

Molempien kvantitatiivisten kyselytutkimusten mukaan lapset ja nuoret
 kohtaavat Internetissä surffatessaan pornografiaa sisältäviä ponnahdusik-
 kunoita ja roskaposteja. Kolbeinsin islantilainen tutkimus osoittaa, että 42
 prosenttia nuorista on nähnyt pornografiaa roskapostien välityksellä, kun
 taas 68 prosenttia on nähnyt sitä Internetin ponnahdusikkunoiden välityk-
 sellä. Tutkimukset osoittavat kuitenkin myös, että kaikki nuoret eivät
 välttämättä määrittele roskaposteja ja ponnahdusikkunoita vastentahtoi-
 seksi altistumiseksi, eli tilanteiksi, joissa "pornoa nähdään vastoin omaa
 tahtoa". Vain 21 prosenttia yhteispohjoismaiseen tutkimukseen osallistu-
 neista nuorista ilmoittaa nähneensä pornoa vastentahtoisesti. Koska he
 eivät suoraan määrittele roskaposteja ja ponnahdusikkunoita vastentahtoi-
 seksi altistumiseksi, se antaa aihetta olettaa, että roskapostit ja ponnah-
 dusikkunat mielletään Internetin käyttöön väistämättä kuuluviksi asioiksi.

2.6 Pornografia ja nuorisokulttuuri – uusia liittoutumia

Seksuaalipainotteisten yksityisten ja intiimien asioiden esittelyä näkee lukuisissa mediatuotteissa: nuorisolehdissä, musiikkivideoissa sekä tv:ssä ja "deittipalveluissa". Hirdman käyttää ilmiöstä käsitteitä "medioitu intimisointiprosessi" tai "medioitu seksuaalisuus". Hänen mukaansa julkisuudessa on keskitytty yhä enemmän yksityisiin ja intiimeihin elämäntilanteisiin 1900-luvun loppupuolelta lähtien, ja hän osoittaa, miten "seksuaalisuus" tunkeutuu aiheena koko ajan enemmän etualalle varsinkin nuorisokulttuurin mediatarjonnassa.

Omakuvat

Nuorten omakuvia alkoi ilmaantua nuorten pohjoismaisiin Internet-sivustoihin vuoden 2000 paikkeilla, ja esimerkki otettiin Yhdysvalloista. Sivustoissa kuvia ei vain kategorisoida, vaan ne hierarkkisoidaan siten, että kuvat jakaantuvat sukupuolen mukaan. Erityisesti painotetaan sukupuolistunutta vartaloa esittäviä kuvia. Tässä projektissa tutkittiin sivustoja www.deiligst.no, www.hotnot.no ja www.snyggast.se. Sivustoissa on listattu ylimmäiseksi kategoria "tyttöjen vartalot", jonka jälkeen tulevat "poikien vartalot" jne. "Tyttöjen vartalot" -kategoriassa monet tytöt esittelevät itseään puolipukeissa ja poseeraavat seksuaalisesti rinnat eteenpäin työnnettyinä. Huomio kiinnittyy rintojen väliin ("tissivakoon") ja paka-roihin. Hirdmanin mukaan tytöt hyödyntävät kuvissa pehmopornografisia koodeja, eli he pyrkivät pehmopornografian perinteiden mukaisesti korostamaan rintoja ja ottamaan katsekontaktin katsojaan. Poikien omakuvista Hirdman ei kuitenkaan löydä samanlaista lähestymistapaa.

Knudsenin mielestä omakuvia ei voi luokitella pornografiaksi, puolipornografiaksi tai pornografisoitumiseksi. Nuoret eivät hyödynnä heteroseksuaalisia esitystapoja, joita näkee ilmaispornografiaa tarjoavissa sivustoissa. He eivät myöskään esiinny pornografialle tyypillisissä itsetyydytys-, yhdyntä- ja siemensyöksykohtauksissa. Knudsenin mukaan omakuvissa on sen sijaan itseään tarkkailevia ja esitteleviä vartaloita. Hän kuitenkin toteaa, että omakuvissa nähtävien puolipukeisten vartaloiden ja seksuaalisten poseerausten voidaan sanoa viittaavan pornografian tapaan esitellä alastomuutta. Toisaalta hän huomauttaa, että ilmaispornografiaa tarjoavat sivustot viittaavat vuorostaan nuorten omakuviin hyödyntämällä

osittaista alastomuutta ja leikittelemällä nuoruudella ja amatööri­mäisyydellä.

Arvostelu- ja kilpailukulttuuri

Hirdman ja Knudsen osoittavat, että nuorten omakuvat ovat osa kilpailu- ja arvostelukulttuuria. Nuoret esittelevät itseään julkisesti, jotta muut samanikäiset Internetin käyttäjät antaisivat heille pisteitä ja asettaisivat heidät arvojärjestykseen. Arvosteluasteikkona on yleensä 1–10, jossa 10 on paras arvosana. Lyhyissä kuvateksteissä vedotaan arvostelijoihin hyvän arvosanan saamiseksi. Arvostelu ja kilpailu ovat erittäin yleisiä ilmiöitä mediakulttuurissa ja varsinkin tosi-tv- ja keskusteluohjelmissa, joten omakuvista tulee osa vakiintunutta mediatendenssiä. Arvostelukulttuurin ja pornografian välistä yhteyttä ilmentää nuorten omakuvissa varsinkin tyttöjen yleinen tapa hyödyntää seksuaalisia viittauksia. Koodit ovat Hirdmanin mukaan peräisin pehmopornografiasta, ja niitä esiintyy myös muussa nuorille suunnatussa mediatarjonnassa. Koodien käyttöä edistää myös ulkomaailma, koska niiden avulla saa hyvän arvosanan. Knudsen viittaa lisäksi aineistonsa pornografisiin sivustoihin, joissa käytetään vastaavaa pisteytys- ja arvostelujärjestelmää.

2.7 Entä pornografian vaikutus?

Pornografian mahdollinen vaikutus lasten ja nuorten asenteisiin ja seksuaalikäyttäytymiseen on ollut keskeinen aihe viime vuosien pohjoismaisessa keskustelussa, jossa on problematisoitu pornografian uutta kulttuurista asemaa. Projektin tutkimusten mukaan nuoret uskovat pornografian vaikuttavan asenteisiin ja käyttäytymiseen, mutta vaikutuksen kielteisyyden arvioinnissa on suuria yksilöllisiä eroja. Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimuksen nuoret uskovat selviävänsä itse ilman suuria kielteisiä vaikutuksia ja antavat näin olettaa, että "muut" ovat vaikutusalttiimpia. Sørensenin ja Kjörholtin kvantitatiivisen tutkimuksen vastaajista 16 prosenttia ilmoittaa, että he eivät koe pornografian vaikuttaneen itseensä. Suurin osa näistä vastaajista on tyttöjä. Kolbeinsin islantilaisen tutkimuksen vastaava luku on 25 prosenttia, mutta vastaajaryhmä on hieman nuorempi kuin yhteispohjoismaisessa tutkimuksessa. Kaiken kaikkiaan näyt-

tää siltä, että oman itsen ja muiden vaikutusalttiuden arvioinnissa on sukupuoli-eroja.

Vartaloihanteet ja seksuaaliset aktiviteetit painostavia joidenkin tyttöjen mielestä

Hirdman huomauttaa tutkimuksessaan, että medioiden ja epärealististen vartaloihanteiden suhteesta käytävässä julkisessa keskustelussa keskitytään tyttöihin, kun taas pojista ei käydä vastaavia keskusteluja juuri lainkaan. Hän havaitsee myös enemmän tai vähemmän näkyvää huolestuneisuutta nuorten naisten seksuaalisuudesta ja sen esittämisestä muodissa ja medioissa, mikä kertoo todennäköisesti halusta suojella tyttöjä seksualisoinnin mahdollisilta seurauksilta. Poikien seksuaalikäsitykset herättävät sen sijaan vain harvoin samanlaista huomiota ja huolta. Nyt tehtyjen tutkimusten perusteella on vaikea arvioida, miten yksinomaan tyttöihin kohdistuva kulttuurinen ja yhteiskunnallinen huoli siirtyy tyttöihin sekä heidän käsityksiinsä ja puheisiinsa seksuaalisuudesta ja pornografiasta. Se voidaan kuitenkin todeta, että tytöt olivat sekä kvantitatiivisissa että kvalitatiivisissa tutkimuksissa enemmistönä vastaajista, jotka ilmoittivat pornografian vartaloihanteiden tekevän heidät epävarmoiksi omasta vartalostaan.

Osa Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimuksen tytöistä on sitä mieltä, että pojat ovat pornografian innoittamina huomattavasti tyttöjä hanakampia kokeilemaan erilaisia seksuaalisia aktiviteetteja, kuten anaaliseksiä. Tyttöjen mukaan anaaliseksiä haluavat enimmäkseen pojat. Tytöt pelkäävät, että pojat haluavat heidän näyttävän naispuolisilta pornomalleilta ja toimivan seksuaalisesti samalla tavalla. Useat aikaisemmat kvantitatiiviset tutkimukset ovat osoittaneet, että anaaliseksikokemusten ja pornografian käytön välillä on yhteys, joskaan ei kausaalinen. Anaaliseksiä kokeilleita on kuitenkin enemmän pornografiaa katsoneiden keskuudessa. Sama suuntaus ilmenee Kolbeinsin islantilaisesta tutkimuksesta. Omien tutkimustemme perusteella ei ole kuitenkaan mahdollista todeta, toimivatko pojat anaaliseksiin pääasiallisina aloitteentekijöinä.

Pornografian vaikutus poikiin monisäikeinen kysymys

Tutkimusten mukaan pornografian vaikutus poikiin on varsin monisäikeinen. Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimuksesta ilmenee, että pojat kokevat pornografian välittämät ulkonäköön ja seksuaaliseen suorituskykyyn liittyvät vaatimukset vain harvoin painostaviksi. Niels Ulrik Sørensenin tutkimuksen pojat väittävät niin ikään, että he eivät käytä pornografiaa oman peniksensä koon tai seksuaalisen suorituskykynsä mittapuuna. Toisaalta he sanovat, että heidän oman lähipiirinsä tytöt eroavat huomattavasti populaarikulttuurin ja pornografian naiskuvista. Sørensen korostaa kuitenkin, että pojat eroavat toisistaan sen suhteen, mihin ja milloin he vetävät rajan oman sosiaalisen todellisuutensa ja populaarikulttuurin/pornografian välille ja miten hyvin se heiltä onnistuu. Pojat ovat itse mm. sitä mieltä, että vaikutusalttiuden ratkaisee ikä. Itse he eivät kuitenkaan katso kuuluvansa riskiryhmään.

Sørensenin mukaan pornografia ruokkii joka tapauksessa selvästi poikien mielikuvitusta. Se antaa heille käsityksiä siitä, mitä sängyssä voi tapahtua, ja rohkaisee heitä toteuttamaan pornografiasta saatuja vaikutteita omissa sukupuolisuhteissaan. Sørensenin tutkimus osoittaa, että myös peniksen koko vaikuttaa poikien omakuvaan varsinkin tilanteissa, joissa heidän tuntemansa tytöt ilmoittavat peniksen koon miespuolisten seksikumppaneidensa keskeiseksi arviointikriteeriksi. Näissä tilanteissa poikien on vaikeaa olla välittämättä, varsinkin kun he tietävät pornografian perusteella, minkä kokoisia penikset voivat olla, Sørensen kirjoittaa raportissaan.

Sørensen osoittaa myös, että vaikka pojat kieltävätkin tekevänsä niin, he ovat silti taipuvaisia vertailemaan pornografian ja populaarikulttuurin naisrepresentaatioita oman arkitodellisuutensa tyttöihin. Pojat väittävät toki, että vertailut kuuluvat yksinomaan poikakulttuuriin ja ovat vain löyhästi kytköksissä omien seksikumppaneiden valintakriteereihin. Sørensen huomauttaa silti, että samalla tavalla kuin pojat kokevat oman vartalonsa sekä pornografian ja populaarikulttuurin miehisten vartaloihanteiden välisen rajan siirtyneen, on syytä olettaa, että myös tytöt kokevat tällaisen siirtymän tapahtuneen – osin juuri poikien ansiosta.

Tytöt kopioivat pehmopornografian naisellisuuskodeja

Nuorten Internet-omakuviin keskittyneet Hirdmanin ruotsalaiset ja Knudsenin norjalaiset analyysit osoittavat, että tytöt hyödyntävät omakuvissaan kautta linjan seksuaalista retoriikkaa, jossa on keskeistä mm. rintojen, pakaroiden ja kasvopiirteiden esittely. Hirdmanin mielestä pehmopornografian naisrepresentaatioista on tullut tyttöjen Internet-omakuvien olennainen osa. Hirdman mainitsee konkreettisenä esimerkkinä rintojen korostamisen, joka on ehdottomasti yleisin konventio tyttöjen omakuvissa. Rintoja korostetaan joko tuomalla ne kuvassa etualalle tai esittelemällä niitä tietyllä lailla. Hirdmanin mielestä kyse ei ole yksinomaan rintojen näkymisestä kuvassa, vaan siitä, että niitä esitellään tarkan kaavan mukaan korostamalla rintojen kokoa ja kiinteyttä. Samalla korostetaan rinta-vakoa ja vihjataan näin rintojen seksuaaliseen funktioon. Hirdman päättelnee analyysissaan, että esimerkiksi rintojen esittely liittyy aikaisemmin mainittuun arvostelukulttuuriin. Pehmopornografisen lähestymistavan omaksuvat tytöt saavat eniten pisteitä omanikäisiltään käyttäjiltä.

2.8 Puutteellisia keskusteluja aikuisten kanssa

Nuoret puhuvat keskenään, mutta eivät aikuisten kanssa

Pohjoismaisen sukupuolivalistuksen historia osoittaa, että vanhemmat ovat yleensä vältäneet puhumasta seksuaalisuudesta lasten ja nuorten kanssa. Tämän vuoksi lasten ja nuorten sukupuolivalistuksen "velvollisuus" on säilytetty koululle – joskin maitten välillä on eroja. Pornografia on niin ikään aihepiiri, jonka käsittelyä lasten ja nuorten kanssa aikuiset ja varsinkin vanhemmat tuntuvat karttavan. Vain noin 20 prosenttia Sørensenin ja Kjørholtin kyselyyn vastanneista oli puhunut vanhempiensa kanssa pornografiasta; islantilaisessa tutkimuksessa luku on hieman suurempi.

Pornografian kohtaaminen epämiellyttävää vanhempien seurassa

Niels Ulrik Sørensenin tutkimuksen pojat mainitsevat, että pornografian kohtaaminen äidin ja isän tai nuorempien sisarusten seurassa tuntuu epämiellyttävältä. Erityisen ongelmallisena pidetään populaarikulttuuriin

valtavirtaistunutta pornografiaa, jonka kohtaamista ei voi aina itse hallita. Tällaista pornografiaa putkahtaa esiin kaikkialta ja yllättäen, ja se viittaa elämänalueisiin, joita nuoret eivät välttämättä halua jakaa lähimpien perheenjäsentensä kanssa. Löfgren-Mårtensonin ja Månssonin tutkimuksen nuoret huomauttavat kuitenkin, että seksuaalisuuden ja pornografian käsittely aikuisten kanssa on tärkeää, jotta nuoret voisivat olla paremmin sinut oman seksuaalisuutensa ja identiteettinsä kanssa.

3. Osaprojektien esittely

3.1 Media-analyysit

Kolmessa raportissa analysoidaan erilaisia medioita, joiden mahdollisia käyttäjiä ja kuluttajia ovat 14–18-vuotiaat nuoret. Jeff Hearnin ja Marjut Jyrkinen media-analyysi keskittyy muutamiin Suomessa toimiviin kansallisiin ja kansainvälisiin tv-yhtiöihin. Anja Hirdman puolestaan analysoi ja vertailee eräässä Internetin nuorisosivustossa julkaistuja nuorten omakuvia sekä ruotsalaistytöille tai -pojille suunnattuja populaarikulttuurisia viikkolehtiä. Susanne V. Knudsen tutkii lisäksi Internetin ilmaispornografiaa ja norjalaisissa nuorisosivustoissa julkaistuja nuorten omakuvia.

3.1.1 Suomalainen media-analyysi

Jeff Hearn ja Marjut Jyrkinen keskittyvät televisio- ja Internet-yhtiöiden lähetystoimintaan ja tuotantoihin sekä pornografista tarjontaa ja pornografisoitumista koskeviin yhtiöiden periaatteisiin ja käytäntöihin. Internet-pornografia kytkeytyy tiiviisti muihin pornografian muotoihin, joita media tukee, markkinoi ja tuottaa. Suomessa ja Pohjoismaissa toimivat televisio- ja Internet-yhtiöt/kanavat jaettiin tutkimuksessa kolmeen ryhmään:

- julkisen palvelun yhtiö Yleisradio: *YLE TV1*, *YLE TV2* ja *YLE FST*
- kaupalliset televisio- ja Internet-yhtiöt: *MTV3*, *Subtv* ja *Nelonen*
- kansainväliset yhtiöt: *MTV* ja *Canal+TV*.

Tutkimus kattaa siten viisi yhtiötä ja kahdeksan televisio- ja Internetkanavaa, ja tutkimuksessa keskityttiin seuraaviin kysymyksiin:

- Millaista lähetys- ja liiketoimintaa yhtiöt pääasiassa harjoittavat, ja millainen organisaatio sekä millaiset omistussuhteet niillä on?
- Mitkä ovat visuaalisen pornografian ja visuaalisten pornonkaltaisten representaatioiden pääasialliset muodot? Millaisia yhteyksiä tv:n ja muiden pornografian jakelu- ja tuotantokanavien välillä on (esim. videoiden markkinointi, Internet-sivustot sekä teksti-, puhelin- ja chat-palvelut)? Miten niitä suunnataan nuorille?
- Millaisia pornografian lähettämistä, markkinointia ja mainostamista koskevia toimintaperiaatteita ja käytäntöjä yhtiöillä on? Onko yhtiöillä erityisiä toimintaperiaatteita ja käytäntöjä, jotka koskevat nuoria ja pornografiaa?
- Miten televisiolähetysten tuleva digitalisointi vaikuttaa edellä mainittuihin kysymyksiin?

Tutkimusprosessiin sisältyi kartoitus ja analyysi, jossa tarkasteltiin pornografiaa ja nuoria koskevia yhtiöiden toimintaperiaatteita sekä käytäntöjä kahdenlaisen aineiston pohjalta, eli

- arvioimalla toimintaperiaatteita kyselylomakkeen avulla ja haastatteleamalla kanava- ja ohjelmapäällikköjä
- katsomalla kanavien ohjelmia ja muuta olennaista tarjontaa (mainonta, Internet-sivustot ja teksti-tv).

Kanavien ohjelmistosta poimittua kartoittavaa otosta, eli kanavien käytäntöjä, tarkasteltiin analyysissa kanavien virallisten toimintaperiaatteiden näkökulmasta. *Helsingin Sanomien NYT-viikkoliitteestä* saatiin yksityiskohtaista tietoa kaikkien tutkimuksessa mukana olleiden kanavien ohjelmista vuoden 2005 kesäkuusta vuoden 2006 helmikuuhun.

Kaikilla televisioyhtiöillä ja/tai kanavilla oli tulosten perusteella jonkinlaisia väkivaltaa ja seksiä/seksuaalisuuksia koskevia virallisia toimintaperiaatteita. Periaatteisiin sisältyi ohjelmien sijoittaminen ja ohjelmiston mukauttaminen tiettyjen "vedenjakajien" eli kellonaikojen mukaan. Lisäksi kanavat käyttivät "K-merkintöjä" ja varoituksia ennen ohjelmien ja niitä edeltävien mainoskatkojen alkua. Kaikki muut kanavat paitsi *Canal+* väittivät kuitenkin, etteivät ne lähetä pornografiaa. Toisaalta kanavat eivät ole määritelleet, mitä pornografia heidän mukaansa on. Yhtiöt ja kanavat olivat melko tyytyväisiä väkivaltaa ja seksiä koskeviin toiminta-

periaatteisiinsa ja käytäntöihinsä. Osa kanavien edustajista totesi, että median yleinen "yliseksualisoituminen" oli vaikuttanut kielteisesti heidän lähetystoimintaansa; osa taas korosti ohjelmien heijastavan ympäröivää yhteiskuntaa ja olevan lähinnä "ikkunoita maailmaan".

Televisio- ja Internet-medioissa esiintyvät pornografisoitumisen eri muodot tunnistettiin kanavien ohjelmistosta poimitun kartoittavan otoksen avulla. Havaitut 105 esiintymää olivat hyvin erilaisia, ja ne vaihtelivat genre- ja kerrontaviitteistä varsinaisiin kohtauksiin ja kuviin. Aineiston kategorioissa "sarjat" ja "dokumentit" esiintyi tiuhaan viittauksia pornografiaan. Dokumenttikategoria oli erityisen kiinnostava, koska monissa dokumenteissa markkinoitiin selvästi pornografiaa ja muita seksikaupan alueita. Määrällisesti vähemmän esimerkkejä pornografisoitumisesta löytyi chat- ja peliohjelmista, mainonnasta, tosi-tv-ohjelmista sekä urheilutapahtumista ja niiden mainonnasta.

Näitä esimerkkejä löytyi enemmän kaupallisten televisio- ja Internet-yhtiöiden ja -kanavien sekä kahden kaupallisen kansainvälisen kanavan tarjonnasta kuin julkisen palvelun *Yleisradion* tarjonnasta. Ilmeisimmät esimerkit pornografisoitumisesta löytyivät kuitenkin *Music Televisionin* (MTV) esittämistä musiikkivideoista. MTV:n ja muiden kanavien videotarjonnassa on selvä "pornografiagenre", johon kuuluu varsinkin (gangs-) rap -videoita, mutta jonkin verran myös hiphop-, R & B- ja muita videoita. "Sutenöörikuulttuurin" ja "machoilun" ihannointia sekä varsinkin naisvartaloiden seksuaalisointia ja pornografisointia näkee monissa suosituissa musiikkivideoissa, joita näytetään yleensä monta kertaa päivässä. Esimerkiksi paritusympäristön jatkuva kuvaaminen ja naisvihamielisten sanoitusten toistaminen ovat tärkeitä tehokeinoja tässä kontekstissa.

3.1.2 Ruotsalainen media-analyysi

Anja Hirdman tutkii, hyödyntävätkö nuoret populaarimedioiden kuvastoa snuggast.se-sivustossa julkaisemissaan omakuvissa, ja miten se tapahtuu. Hirdman lähiluki analyysissaan nuorten visuaalisia omakuvia ja vertasi niitä muutamaa mediaesimerkkiä (viikkolehtiin). Materiaali koostui vuosina 2004–2006 kerätystä 300:sta nuorten kuvasta, joista puolet oli nuorten naisten ja puolet nuorten miesten kuvia, sekä 1 300 kuvasta, jotka olivat peräisin nuorille naisille tai miehille suunnattujen *Veckorevyn*-, *Frida*-, *Slitz*- ja *Moore*-viikkolehtien sattumanvaraisesti valituista neljästä

numerosta. Nuorten naisten ja miesten kuvallisen viestinnän ilmaisutapoja ja koodiviittauksia vertailtiin hahmottamalla tyypillisiä poseerausasentoja, sukupuolirakenteita ja nuorten suhdetta populaarikulttuurissa nähtäviin medioituihin (seksuaalisiin) sukupuolirepresentaatioihin.

Nuorten kuvat syntyvät yksityisessä tilassa (kotona, useimmiten tietokoneen äärellä), mutta Internetissä niistä tulee julkisia. Mahdollisuus oman sisällön julkaisemiseen on Internetin erityisominaisuus verrattuna muihin medioihin. Omakuvia julkaistaan, jotta yleisö voisi arvostella niitä ja asettaa ne paremmuusjärjestykseen. Kuvissa nähtävät sukupuolen esittämistavat kertovat tämän vuoksi jotakin olennaista siitä, miten nuoret tulkitsevat feminiinisyys- ja maskuliinisuusihanteita. Sivuston snyggast.se kuvat ovat toisaalta tapa kommunikoida muiden nuorten kanssa ja toisaalta tapa hakea vahvistusta sille kuvalle "itsestä", jonka nuori haluaa julkisesti antaa.

Media-aineiston kuvatarjontaa hallitsevat nuorten naisten koko- ja puolivartalokuvat. Miehiä esiintyy lähinnä nuorille miehille suunnatuissa lehdissä ja silloinkin kasvokuvissa. Populaarikulttuurissa nähtäville pornografian uusille muodoille on ominaista yliestetisointi, jonka kohteena ja symbolina on naisen vartalo. Pehmopornon standardisoiva vaikutus ei näy vain asennoista, eleistä ja katseista vaan myös itse vartaloista, kuten esimerkiksi rintojen muodon ja hiustenväriin yhdenmukaistumisesta. Tämä ilmenee selvästi nuorille miehille suunnattujen *Slitz*- ja *Moore*-lehtien nais- ja seksuaalisuusrepresentaatioista. *Veckorevyn*- ja *Frida*-lehtien kuvatarjonta taas on huomattavan sukupuolittunutta, ja kuvia hallitsevat nuoret naisvartalot (82 % ja 72 % koko kuvatarjonnasta). Tosi-tv:n kaltaisille uusille mediagenreille tyypillistä arvostelukulttuuria näkee myös näissä lehdissä, joissa naisen vartaloa arvioidaan ja kommentoidaan perusteellisesti. Naisihanne on kytköksissä jatkuvaan tietoisuuteen omasta vartalosta, ja tätä tietoisuutta ilmentetään parhaiten poseeraamalla kuvissa tietyllä tavalla.

Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen analyysi osoittavat, että nuorten omakuvissa on samanlainen vahva visuaalinen kahtiajako, joka voidaan nähdä myös medioiden tavasta kuvata sukupuolta. Kahtiajako koskee sekä muotoa (ruumiinosat, joilla kommunikoidaan) että sisältöä (kasvonilmeet ja katseella vetoaminen). Tämä koskee varsinkin tyttöjen tapaa kommunikoida vartalonsa avulla omissa kuvissaan (ja representaatioissaan) ja poikien tapaa keskittyä kasvoihin ja ei-ruumiillisiin seikkoihin.

Pehmopornoa muistuttavan lähestymistavan omaksuminen vaikuttaa välttämättömältä, mikäli tytöt mielivät päästä tämän Internet-sivuston top 10 -listalle. Yleisimpänä konventiona on rintojen korostaminen medias-tandardin mukaisesti. Tytöt kommunikoivat vartalonsa avulla luodakseen tietynlaisen suhteen katsojaan, ja olennaista on herättää katsojassa tunteita. Pojat puolestaan käyttävät lukuisia erilaisia ilmeitä, joista millään ei pyritä tekemään eroottista vaikutelmaa, ja he pyrkivät vain harvoin luomaan minkäänlaista suhdetta katsojaan. Tällainen kasvoilla viestiminen välittää tavallaan esiteltävän "minän" tunteita (joskin keinotekoisia). Tytöt antavat toisin sanoen katsojalle huomattavasti suuremman roolin kuin pojat, ja kontaktia luovat ilmaisutavat erottuvat tyttöjen kuvista vahvemmin sekä tekstuaalisesti että visuaalisesti. Katsojasta etäännyminen taas on ominaista maskuliiniselle ihanneminälle. Kuva-aineiston perusteella näyttää siltä, että (feminiiniseen) ihanneminään ei ole mahdollista yhdistää epätietoisuutta omasta vartalosta, saati älyllisyyttä ja riippumattomuutta katsojasta. Sen sijaan nämä piirteet ovat ominaisia poikien suosimalle maskuliiniselle ihanneminälle.

Aineisto osoittaa siten selvästi, että nuoret esittelevät itseään tietynlaisen mediakuvan mukaisesti eli että he ovat sisäistäneet ajatuksen visuaalisesti esiteltävästä minästä. Myös mediatarjonnan porn-chic-trendi, jossa seksuaalisuutta ilmaistaan tietynlaisen estetisoidun naisvartalon avulla, perustuu siihen, että heteroseksuaalinen maskuliinisuus pidetään erillään näistä koodimalleista. Visuaalisen sukupuolikulttuurin sisäistäminen näkyy sekä tyttöjen halukkuudesta omaksua tämä positio että poikien haluttomuudessa ilmaista tai esitellä itseään ruumiillisesti naiskatsojille näiden visuaalisten koodien mukaisesti.

3.1.3 Norjalainen media-analyysi

Susanne V. Knudsen tutkii, missä määrin ilmaispornografiaa tarjoavat Internet-sivustot vaikuttavat nuorten puolialastomiin omakuviin, joita he julkaisevat sivustoissa deiligst.no ja hotnot.no. Tutkimusaineisto koostui noin 530 tulostetusta kuva- ja tekstisivusta, jotka olivat peräisin 29:stä ilmaispornografiaa tarjoavasta sivustosta ja niiden mainoslinkeistä (noin 290 sivua), deiligst.no- ja hotnot.no-sivustoissa olevista nuorten omakuvista (noin 225 sivua) sekä hotnot.no-sivuston ponnahtusikkunoista (noin

15 sivua). Tutkimustulosten perustana oleva aineisto kerättiin viitenä perättäisenä arkipäivänä maaliskuussa 2005.

Keruuviikon aikana hankittu aineisto antaa viitteitä siitä, että Internet lähentää ilmaispornografiaa tarjoavien sivustojen ja puolialastomia omakuvia sisältävien nuorten omakuvien ilmaisukeinoja. Sivustojen aloitussivut muistuttavat toisiaan, koska valokuvat on aseteltu kollaasimaisesti ja niissä näkyvät naisten ja miesten ruumiinosat saa suuremmiksi yhdellä hiiren napsautuksella. Varsinkin hotnot.no-sivustoon ladataan kuvia joko kategoriaan "tyttöjen vartalot" tai "poikien vartalot", mikä luo seksuaalisia mielleyhtymiä, ja ilmaispornografiaa tarjoavien sivustojen tapaan kuvat kehottavat osallistumaan seksuaaliseen peliin.

Internetin ilmaispornografian ja puolialastomien omakuvien välillä on kuitenkin myös useita eroja. Siinä missä pornografia sisältää masturboivia, penetroivia ja ejakuloivia vartaloita, omakuvissa hyödynnetään itsetarkkailua ja itsensä esittelyä. Ilmaispornografiaa tarjoavia sivustoja hallitsevat hetero- ja lesboseksin kuvaukset, kun taas hotnot.no- ja deiligst.no-sivustojen linkit "tyttöjen vartaloihin" ja "poikien vartaloihin" vetoavat mielihyvään, jonka saa hyvin muodostuneiden, hoikkien ja ruskekkuneiden nuorien vartaloiden katselusta. Omakuvat osallistuvat kilpailuun, jossa pyritään kahmimaan eniten pisteitä, ja ne käyvät siten vuoropuhelua muiden nuorisosivustojen sekä tv:ssä nähtävien nuorten parinhalu- ja selviytymishjelmien kanssa. Tämän vuoksi onkin kyseenalaista käyttää omakuvista nimityksiä pornografia, puolipornografia tai pornografisoituminen.

Omakuvien puolialastomien ja seksuaalisten poseerausten voidaan kuitenkin sanoa viittaavan pornografian kuvastoon, ja vastaavasti voidaan sanoa, että myös pornografiset sivustot hyödyntävät puolialastomuutta. Pornografiassa näytetään silloin tällöin viittaavan Internet-omakuvien nuorekkuuteen, ja tästä suuntauksesta saattaa tulla pornografiasivustojen trendi lähivuosina. Hotnot.no- ja deiligst.no-sivustot tuntuvat kuitenkin protestoivan pornografian ammattimalleja ja -valokuvaajia vastaan käyttämällä harrastelijavalokuvaajia ja amatöörejä, jotka toimivat malleina vain parin päivän ajan. Hotnot.no-sivustossa nähdään silti välillä myös toisenlaisia valokuvia, jotka on saatettu kopioida pornografisista sivustoista ja joiden kanssa omakuvissa poseeraavat amatöörit kilpailevat. Hotnot.no-sivusto pantiin myyntiin vuoden 2005 lopussa, mutta puo-

lialastomien vartaloiden määrä näyttää samalla kasvaneen deiligst.no- ja deilig.no-sivustoissa.

Media-analyysin avulla ei voi dokumentoida empiirisiä käyttäjiä. Mutta heitä on olemassa, ja he antavat mahdollisuuden puhua konkreettisista ilmaispornografian ja nuorten puolialastomien omakuvien käyttäjistä. Iältään 14–18-vuotiailla nuorilla on mahdollisuus etsiä pornografiaa empiirisinä ja konkreettisina käyttäjinä, ja tarjonta tuntuu koko ajan kasvavan. Tällä ikäryhmällä on myös mahdollisuus surffata nuorten omakuvia sisältävissä sivustoissa empiirisinä ja konkreettisina käyttäjinä. Mutta pornografiassa ja nuorten omakuvissa täytyy myös olla jotain, joka vetoaa empiirisiin käyttäjiin. Tätä vetovoimaa ilmentävät erilaiset mallikäyttäjät.

Mallikäyttäjät ovat implisiittisesti läsnä siten, että he sisältyvät aineiston visuaaliseen esitystapaan. Heidät on konstruoitu mallien ilmaisukeinoin, eli tapoihin, jolla he keinuttavat lanteitaan ja tuovat esiin rintojaan tai vetoavat katseellaan. Ilmaispornografiaa tarjoaville sivustoille ja nuorten puolialastomille omakuville on yhteistä se, että niissä luodaan mielikuva kiihottuneista mallikäyttäjistä. Tämä ilmenee tavasta, jolla kuvien henkilöt viestittävät seksuaalista iloa tai nautintoa nuolemalla hellästi huuliaan tai korostamalla rintojaan, pakaroitiaan tai alaruumistaan. Kuvien esittelemät mallikäyttäjät tuntuvat kuitenkin myös eroavan toisistaan. Pornografia sisältää masturboivia, penetroivia ja ejakuloivia mallikäyttäjiä, kun taas omakuvissa hyödynnetään itsetarkkailevia ja itseään esitteleviä mallikäyttäjiä.

Nuoret vetoavat itsetarkkailevien ja itseään esittelevien mallikäyttäjien avulla omakuvien empiirisinä käyttäjinä oleviin toisiin nuoriin. Hotnot.no- ja deiligst.no-sivustoissa tämä tapahtuu siten, että nuoret esittelevät itseään toisille samanikäisille nuorille. He pyrkivät tekemään vaikutelman tavalla, josta voidaan käyttää kreikkalaisesta retoriikasta lainattua käsitettä *eetos*. Eetoksen avulla nuoret vetoavat toistensa tunteisiin miellyttämisen keinoin. "Tyttojen vartaloiden" ja "poikien vartaloiden" miellyttämiskeinoina ovat nuoruus ja puolialastomuus. Koska useat kuvat vaikuttavat hieman epäonnistuneilta ja kömpelöiltä, mielihyvää luo se, että lähettäjät vaikuttavat rentoutuneilta, jolloin myös empiirinen käyttäjä voi rentoutua. Omakuvista ei tule näin liian seksikkäitä, mutta nuorten mielikuvitusta on silti kutkutettava tarpeeksi, jotta he jäisivät sivustoon ja haluaisivat julkaista myös oman kuvansa.

Omakuvien alastomuutta sensuroidaan stringien, rintaliivien, pikkuhousujen ja bokserien avulla. Näin omakuviin sisältyy myös pornografiaa hallitsevaa paatosta. Paatoksella vedotaan eetoksen tavoin tunteisiin, mutta keinot ovat rajumpia ja tarkoituksena on kiihottaa tunteita. Ilmaista pornografiaa tarjoavissa sivustoissa paatoksella houkuteltaan kävijää osallistumaan hetero- tai lesbosuhteisiin tai kolmen henkilön "kimppakiivaan". Nuorten omakuvissa paatoksella taas pyritään herättämään seksuaalinen uteliaisuus ja houkuteltaan tunkeutumaan sensuurin läpi. Mitä tarjottavaa mahtaakaan olla "tytön vartalolla", sen bikinien alle kätkeytyillä täyteläisillä rinnoilla ja eteenpäin työnnettyllä alarumiilla? Entä mitä tarjottavaa on "pojan vartalolla", jonka alushousuissa pullottaa? Paatosta voidaan sanoa käytettävän tehokeinona omakuvissa, joissa esitellään puolialastomia vartaloita ja poseerataan seksuaalisesti. Aineiston keruuviiikon aikana paatosta käytettiin varsinkin hotnot.no-sivuston kuvissa, kun taas deiligst.no-sivuston kuvissa hyödynnettiin estetisointia ja vahvistettiin siten eetosta. Vastaavasti voidaan sanoa, että myös ilmaispornografiaa tarjoavat sivustot käyttävät toisinaan puolialastomuutta ja hyödyntävät siten eetosta.

Naiselliset vartalonmuodot, kuten törröttävät rinnat, pyöreät lanteet ja litteä alavatsa, hallitsevat sekä ilmaispornografiaa tarjoavia sivustoja että nuorten puolialastomia omakuvia. Siten voidaan todeta, että tällaisissa sivustoissa ja linkeissä esitellään naisen vartaloa ja suljetaan samalla pois miehiset vartalonmuodot, kuten lattarinnat ja penis, joka on joko paljaana tai alushousuissa. Ilmaispornografiaa tarjoavissa sivustoissa miesvartalot ovat kuitenkin mitä suurimmassa määrin mukana heteroseksuaalisen sukupuoliyhdyntäen penetroivina osapuolina, jotka ejakuloivat spermaa naisen rinnoille tai alapäähän. Naisvartalot toimivat ilmaissivustoissa houkuttimina, joiden tarkoituksena on vaikuttaa asenteisiin levitettyjen jalkojen ja kutsuvien katseiden avulla, mikä signaloi penetroivien ja ejakuloivien mallikäyttäjien läsnäoloa. Naisvartaloiden on usein tyydyttävä hakemaan vahvistusta omasta todellisuudesta, jota ilmentää naisten sukupuolielinten kohtaaminen lesboseksissä. Miesvartalot hallitsevat näitäkin kuvia tarkkailijan katseellaan.

Valtaosa nuorten puolialastomista vartaloista ja seksuaalisista poseerauksista löytyy kategoriasta "tyttöjen vartalot". Naisvartaloita esitellään poseeraten ja puolialastomina, ja rinnat tai pakarat voivat täyttää koko kuvan. Ruumiinosia esitellään kuvissa sukupuolittuneesti, eli niissä on

sukupuolittuneita rintoja ja sukupuolittuneita pyöreitä muotoja. Sukupuolittuneet kuvat naisvartaloista ovat sivustoissa siksi, että muut voisivat arvioida ne "södeimmiksi" ja "hoteimmiksi". "Poikien vartalot" -kategorian kuvat taas sukupuolittuvat lihasten ja kasvojen esittelemisen kautta, ja pojat tuntuvat itseriitoisilta. Kun pojat esimerkiksi kuvaavat oman peilikuvansa, he vaikuttavat lähinnä itseään tarkkailevilta eivätkä itseään esitteleviltä. Naisvartalot vaikuttavat sen sijaan sekä itseään tarkkailevilta että itseään esitteleviltä, mutta pääpaino on itsensä esittelemisessä seksuaalisten poseerausten avulla. Myös miesvartalot voivat kuitenkin positioitua itseään esittelevinä, kun alaruumista työnnetään eteenpäin alushousujen pullotuksen esittelemiseksi. Naisvartaloiden itsetarkkailu taas ilmenee sisäänpäin kääntyneestä katseesta ja joskus harvoin siten, että kuva on otettu peilin kautta.

3.2 Kvalitatiiviset tutkimukset

Kvalitatiivisten tutkimusten tulokset esitellään neljässä raportissa. Tutkimukset perustuivat 14–20-vuotiaiden nuorten pornografia-asenteita selvittäneisiin yksilö- tai kohderyhmähaastatteluihin. Lotta Löfgren-Mårtenson ja Sven-Axel Månsson haastattelivat yhteensä 73:a iältään 14–20-vuotiaasta ruotsalaisnuorta. Willy Aagre puolestaan haastatteli kuutta 17–18-vuotiaasta norjalaisnuorta, ja Niels Ulrik Sørensen keskusteli kymmenen 15–16-vuotiaan tanskalaispojan kanssa. Karin Dahl ja Bjørg Jacobsen antavat lisäksi Färsaaria koskevan tilanneraportin, joka perustuu kymmenen mies- ja naispuolisen 18-vuotiaan nuoren kanssa käytyihin keskusteluihin.

3.2.1 Ruotsalainen tutkimus

Lotta Löfgren-Mårtensonin ja Sven-Axel Månssonin raportti perustuu kvalitatiiviseen tutkimukseen, joka koostui 73:n iältään 14–20-vuotiaan nuoren yksilö- ja kohderyhmähaastatteluista. Tavoitteena oli luoda käsitys siitä, miten pornografia-altistuksen ja pornografian saatavuuden lisääntyminen vaikuttaa nuorten käsitykseen itsestään ja seksuaalisuudesta. Erityisesti keskityttiin seuraaviin kysymyksiin: Miten tytöt ja pojat joutuvat kosketuksiin pornografian sekä nykypäivän kaupallistuneen seksuaa-

lisuuden representaatioiden ja ilmaisumuotojen kanssa? Miten nuoret kuvaavat omia pornografiakokemuksiaan? Millainen on heidän pornografiakäsitystensä sisältö? Mitä sukupuolen esittämistapoja nykynuoret hahmottavat ja miten he niihin suhtautuvat? Entä miten nuoret suhteuttavat mahdollista pornografian käyttöään omaan seksuaalisuuteensa?

Tulokset osoittavat, että nykynuoret elävät ristiriitaista aikaa, jossa varsinkin Internetin mahdollistama helposti saatavilla olevan pornografian yleistyminen on muuttanut normeja nopeasti. Aikaisemmin pornografian käyttö miellettiin häpeälliseksi ja/tai syyllisyyden sävyttämäksi toiminnaksi, mutta nykyisin sitä pidetään sosiaalisesti melko hyväksyttävänä ja normaalina useimpien nuorten (miesten) harrastuksena. Käyttöön voi olla monia syitä, mutta enimmäkseen pornonkatselu on yhdessäolon muoto sekä tiedon ja virikkeiden lähde. Tutkimuksesta on havaittavissa selvä sukupuolinäkökulma, sillä pojat suhtautuvat lukumääräisesti huomattavasti myönteisemmin pornografiaan kuin tytöt ja myös käyttävät sitä enemmän.

Nuoret kuvaavat median ja pornografian stereotyyppisiä sukupuoli-ihanteita ja sukupuolen esittämistapoja, joissa nainen on alempiarvoisempi kuin mies. Näiden konventioiden vuoksi nuoret pitävät "luonnollisena" sitä, että pojat ovat tyttöjä kiinnostuneempia pornografiasta ja että pornografialla on tyttöihin kielteisempi vaikutus kuin poikiin. Toisaalta tutkimus antaa viitteitä nuorten seksuaalisista "pornourista". Vaikka pääosa pojista katsoo pornoa varhasteini-iässä, kiinnostus vähenee iän myötä ja korvautuu omilla sukupuolikokemuksilla. Myöhästeini-iässä on myös havaittavissa tietynlaisia sukupuolirajat ylittäviä käyttäytymis- ja normimalleja, sillä tytöt alkavat vanhemmiten suhtautua pornografiaan jossain määrin myönteisemmin, kun taas poikien asenne muuttuu kriittisemmäksi ja kielteisemmäksi.

Tutkimus osoittaa myös, että valtaosa nykynuorista on aktiivisia toimijoita, jotka suunnistavat pornomaailmassa erilaisten strategioiden avulla. Niistä ensimmäinen on omien kokemusten käyttö pornografian vastapainona, mikä helpottuu nuorten mukaan iän myötä. Toinen strategia on osallistuminen erilaisiin kulttuurisiin diskursseihin, kuten pornonvastaisiin liikkeisiin tai koulun sukupuoli- ja parisuhdevalistukseen. Kolmantena strategiana on vuorovaikutus tärkeiden ihmisten, eli kaverien sekä äidin, isän ja vanhempien sisarusten kaltaisten esikuvien kanssa.

Löfgren-Mårtenson ja Månsson toteavat, että tulosten pohjalta voidaan hahmottaa eräänlainen pornografinen käsikirjoitus. Siitä on tullut nuorille seksuaalinen viitekehys ja käyttäytymiskoodi, josta ilmenee joko selvästi tai viitteellisesti se, miten nuorten tulee käyttäytyä seksuaalisesti, mistä he saavat kiihottua ja miltä heidän tulee näyttää ollakseen seksuaalisesti haluttavia. Lopuksi keskustellaan siitä, millaista on varttua postmodernissa ja huipputeknisessä yhteiskunnassa, sekä siitä, miten nuorten seksuaalisuus muotoutuu monikulttuurisessa ympäristössä. Pornografian helppo saatavuus nuoruudessa näyttää johtavan varsin mutkattomaan seksuaalisuuskäsitykseen, mutta samalla myös kriittiseen asennoitumiseen. Tutkimusnäkökulmasta tarkasteltuna onkin tärkeää jatkaa selvityksiä nuorten pornografia-asenteiden muutoksista, yhtäläisyyksistä ja nyansseista.

3.2.2 Norjalainen tutkimus

Willy Aagren raportin tarkoituksena oli tutustua 17–18-vuotiaiden nuorten pornografia-asenteisiin, -kokemuksiin ja -käsityksiin. Nuoret antoivat kuvauksen omasta pornografia- ja/tai seksuaalisuushistoriastaan kertomalla kokemusten merkityksestä ennen ja nyt. Vastajat löydettiin keskiuudessa itänorjalaisessa kaupungissa sijaitsevan koulun välityksellä. Tutkimukseen sisältyi kahdeksan haastattelua, joihin osallistui kuusi nuorta – neljä tyttöä ja kaksi poikaa. Vastajien ryhmään mahtui monenlaisia pornografiakäytäntöjä ja -asenteita, ja vastaajien välillä ilmeni myös etnisiä ja uskonnollisia eroja. Haastatteluilla oli tietty runko, mutta kysymykset synnyttivät usein runsaasti miellelyhtymiä pornografian ja seksuaalisuuden yleisestä yhteiskunnallisesta asemasta. Vastaukset voidaan jakaa kolmeen pääluokkaan: käsitykset siitä, missä pornografian ja ei-pornografian välinen raja kulkee, pornografiatietämys ja -asenteet sekä oma kehityshistoria suhteessa pornografiaan.

Kaikilla näillä alueilla ilmeni selkeitä eroja määritelmässä, asenteissa ja omissa kokemuksissa. Kielteisimmin ja rajoittavimmin aiheeseen suhtautui kaksi uskonnollistaustaista tyttöä. Heillä oli vain niukasti konkreettista tietoa pornografiasta, ja tiedot perustuivat vastentahtoisesti nähtyyn pornografiaan. Molemmat pojat ja kaksi muuta tyttöä, joilla oli omia pornografiakokemuksia, kertoivat lapsuuden tuntemuksistaan ja sanoivat, että kaikki pornoon ja seksuaalisuuteen liittyneet asiat olivat tuntuneet jännittäviltä. Molemmat pojat mainitsivat 14–15 vuoden iän aikana, jol-

loin kiinnostus pornoa kohtaan oli ollut suurin. Tyttöjen varhaiset kokemukset olivat olleet yksityisiä, kun taas pojat kertoivat enemmän kollektiivisista kokemuksista muiden poikien kanssa. Yksi uskonnollistaustainen poika kertoi siitä, millaisia pornografiakokemuksia hänellä oli ollut kristillisen ympäristön ulkopuolisten kavereiensa kanssa. Poika ei kuitenkaan näyttänyt kokevan syyllisyyttä tai muita kielteisiä tunteita tapahtuneesta.

Aagre tutki myös sitä, millaisia kertomuksia nuoret luovat omasta suhteestaan pornografiaan, itseensä ja ympäröivään yhteiskuntaan sekä "muiden" suhteesta pornografiaan. Viimeksi mainittu näkökulma toimii eräänlaisena makronäkökulmana aiempiin kysymyksiin. Aagrea kiinnostaa varsinkin se, millä tavoin pornografiakäsityksen luominen edellyttää mielipiteenmuodostusta, jossa tuotetaan vaihtelevassa määrin käsityksiä ja mielipiteitä myös "niistä muista". Varsinkin yksi uskonnollistaustainen vastaaja koki yhteiskunnan ja sen liberaalin suhtautumisen seksuaalisoitumiseen osaksi tätä "toiseutta" ja tärkeitä arvoja uhkaavaksi tekijäksi. Ne neljä vastaajaa, joilla oli omakohtaisia pornografiakokemuksia, vaikuttivat puolestaan suvaitsevammilta ja vähemmän huolestuneilta asiasta. Heidän kanssaan käydyille keskusteluille oli leimallista se, että he eivät oikeastaan väheksyneet paljon pornografiaa käyttäviä nuoria. Tämä viittaa siihen, että pornografian käytön yksilölliseen vaihteluun suhtaudutaan varsin suvaitsevaisesti ja että nuoret eivät tee suurtakaan moraalista eroa oman käyttönsä ja suurkäyttäjien välille. Tämä saattaa merkitä sitä, että pornografian käytön stigmatisoinnissa tapahtuu ajan myötä kulttuurinen muutos.

"Liberaalisesti" suhtautuneet käyttivät pornografiaan jyrkemmin suhtautuvista vastaajista nimityksiä "konservatiivinen" ja "vanhanaikainen". Heitä pidettiin myös ankaran kasvatuksen saaneina tai ennakkoluuloisina ja lisäksi seksuaalisesti estoisina. Aineisto antaa kuitenkin vivahteikkaamman kuvan asiasta. Varsinkin yksi tyttö vaikutti pitävän pornografiasta genrenä, mutta hän suhtautui samalla kriittisesti joihinkin pornoalaan liittyviin seikkoihin. Hän oli myös huolissaan siitä, miten pojat suhtautuvat pornografiaan ja millaisia vaikutteita he saavat siitä omiin seksisuhteisiinsä. Aihetta koskeneet keskustelut osoittivat myös, että joillakin nuorilla on monia koomisia muistoja ja hyvin humoristinen näkemys pornografiasta, eli sen rakenteesta, dramaturgiasta ja henkilögalleriasta sekä sen kliseistä.

Aagre huomauttaa, että on syytä tehdä lisätutkimuksista siitä, missä määrin ja mahdollisesti myös miksi pornografian avoin vastustaminen on heikentynyt nuorten parissa. Lisäksi tulisi selvittää, millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä poikien ja tyttöjen pornografiakäsityksissä on ja miten lapset käsittelevät pornografiaa ja seksiä omassa kulttuurissaan. Erityistä huomiota tulisi kohdistaa "lastenkulttuurisen" ja "nuorisokulttuurisen" käsittelytavan väliseen siirtymävaiheeseen.

3.2.3 Tanskalainen tutkimus

Niels Ulrik Sørensenin tutkimus paljastaa, miten nuoret pojat rakentavat käsitystään sukupuolesta, vartalosta ja seksuaalisuudesta nähdessään pornografiaa ja "pornonkaltaisia representaatioita". Tutkimus perustuu kymmenen 15–16-vuotiaan pojan kvalitatiivisiin haastatteluihin. Tavoitteena oli hahmottaa, millaisia sukupuoli-, vartalo- ja seksuaalisuuskäsityksiä pojat luovat itsestään ja naisista. Kaikki kymmenen poikaa olivat etnisesti tanskalaisia keskiluokkaisia poikia pääkaupungista, muista kaupungeista sekä maaseudulta. Heitä haastateltiin yksitellen, ja haastattelut olivat osittain jäsenneiltyjä elämäntapahaastatteluja.

Tutkimus osoittaa, että pojat etsivät aktiivisesti pornografiaa ja pornonkaltaisia representaatioita esimerkiksi mainoksista ja musiikkivideoista ja tutkivat niiden avulla uusia puolia sukupuolestaan, vartalostaan ja seksuaalisuuksistaan. Pornonkaltaisia representaatioita he kohtaavat kuitenkin useimmiten tilanteissa, joita he eivät pysty itse hallitsemaan, ja niiden aiheuttama epämiellyttävä tunne juurtuu osaksi heidän pornografiakäsityksiään. Tunne synnyttää tarpeen ottaa etäisyyttä pornografiaan ja pornonkaltaisiin representaatioihin, ja etäisyyttä otetaan kahdella ristiriitaisella tavalla. Toinen niistä on kulttuurioptimistinen ja toinen kulttuuripessimistinen tapa. Toisaalta pojat työstävät sukupuolen, vartalon ja seksuaalisuuksien merkitystä pornografiassa ja pornonkaltaisissa representaatioissa, jolloin niiden ristiriitaisuus vähenee. Tämän strategian avulla he omaksuvat suvaitsevaisen ja osittain humoristisenkin etäisyyden pornografiaan ja pornonkaltaisiin representaatioihin. Toisaalta pojat yliproblematisoivat pornografian ja pornonkaltaisten representaatioiden kuvauksia sukupuolesta, vartalosta ja seksuaalisuuksista. Näin pojat ottavat kriittistä välimatkaa kuvauksiin, jotka soluttautuvat poikien mukaan osaksi

nuorten sukupuoli-, vartalo- ja seksuaalisuuskäsityksiä, joskin pojat näkevät itsensä poikkeuksina tästä.

Näitä kahtalaisia etääntymispyrkimyksiä vahvistaa niin sanotun hypoteettisen sukupuolen käyttö. Toisin sanoen pojat joko kuvittelevat hypoteettisen naisvartalon kuvassa olevan miesvartalon tilalle tai omaksuvat hypoteettisen naiskatsojan näkökulman. Asetelma, jossa mies katsoo miehen objektivoitua vartaloa, hankaloittaa heteroseksuaalista positioitumista, johon kaikki tutkimuksen pojat pyrkivät. Asetelma, jossa mies katsoo katseiden kohteena olevaa miestä, yhdistetään edelleenkin homoseksuaaliseen positioon, joka taas mielletään yhä ongelmalliseksi. Kyseisestä asetelmasta näyttää kuitenkin tulleen yleinen ilmiö, jota myös heteroseksuaalisesti positioituneiden miesten on yhä vaikeampi välttää.

Poikien on edelleenkin helpompi suhtautua naisvartalon esittelyyn, joka mahdollistaa perinteisen heteroseksuaalisen katselusuhteen. He kuvailivat pornografian naisvartaloa objektivoituksi fantasiavartaloksi, jota he eivät millään tavoin yhdistä tuntemiinsa tyttöihin vaan joka on sidoksissa pornomaailmaan ja sen erityiskriteereihin. Pornonkaltaisten representaatioiden naisvartaloa on sen sijaan vaikeampi erottaa tavallisista tytöistä, koska se ei kuulu omaan maailmaansa, jossa vallitsevat eri kriteerit. Vaikka pojat pyrkivät näissäkin tapauksissa luomaan eron mediakuvan ja todellisuuden välille, erottelut eivät ole lainkaan vedenpitäviä. Tämän huomaa siitä, että pojat kritisoivat kuvien tyttöjä esimerkiksi teennäisiksi, epäaidoiksi, kevytkenkäisiksi ja ällöttäviksi. Vaikka tyttöjen oletetaankin liittyvän jollain tavoin pornografiaan, he ovat silti vaarassa joutua parialuokkaan.

Tutkimuksen pojat pitävät pornografian miesvartaloa niin ikään objektivoituna fantasiavartalona, joka tosin useimmiten tyypistyy pelkäsi penikseksi. He eivät koe objektivoitun miesvartalon olevan kovinkaan etuoikeutetussa asemassa pornografian seksileikeissä. Pornonkaltaisissa representaatioissa miesvartalot eivät ole poikien mielestä yhtä pornomaisia kuin naisvartalot, vaan kyse on pikemminkin estetisoidusta vartalosta, joka ei viittaa yhtä vahvasti pornografiaan kuin naisvartalo. Pornonkaltaisia representaatioita katsellessa aktivoituvat arkielämän kriteerit, ja kuvien miehet leimataan esimerkiksi himokkaiksi tai nyhveröiksi.

Pornonkaltaisten representaatioiden nais- ja miesvartaloita arvioidaan eri kriteereillä kuin pornografian nais- ja miesvartaloita siksi, että ne sekoittunut enemmän nuorten arkielämän nais- ja miesvartaloihin. Esimer-

kiksi Internetin nuorisosivustot antavat nuorille mahdollisuuden imitoida ja parodioida kuvissa esiintyviä malleja, jolloin arkielämän kriteerit tunkeutuvat näihin medioihin ja päinvastoin. Siitä huolimatta, että pojat ottavat etäisyyttä medioituihin sukupuoliin, vartaloihin ja seksuaalisuuksiin ja kuvaavat niitä epätodellisiksi, poikien arkielämään näyttävät silti tunkeutuvan varsinkin pornonkaltaisten representaatioiden sukupuoli-, vartalo- ja seksuaalisuuskäsitykset. Pojat tuntuvat kuitenkin suhteuttavan pornonkaltaisten representaatioiden sukupuoli-, vartalo- ja seksuaalisuuskriteerejä enemmän itseensä kuin tyttöihin. Tästä huolimatta he ovat yhä sitä mieltä, että arkielämässä on mahdollista pärjätä, vaikka ei vastaisikaan pornografian ja pornonkaltaisten representaatioiden välittämiä sukupuoli-, vartalo- ja seksuaalisuuskriteerejä.

Poikien pornografian ja pornonkaltaisten representaatioiden käyttö näyttää olevan osa sukupuoli-, vartalo- ja seksuaalisuuskäsitysten murrosta. Murros johtuu varsinkin miespuolisten heteroseksuaalisten käyttäjien ja miesvartaloiden visuaalisten representaatioiden välisen suhteen tiivistymisestä, mikä näyttää haastavan nykykäsityksemme heteroseksuaalisuudesta. Vaikka tutkimuksen pojat yrittävät pitäytyä tutulla maaperällä lisäämällä hypoteettisia naiskatsojia/-vartaloita asetelmiin, joissa mies katselee miesvartaloa, tällaiset väistöliikkeet osoittavat, että sukupuolipositiot ovat muuttumassa häilyvämmiksi ja että nykyisin on mahdollista positioitua entistä joustavammin. Nykyisin ei olekaan enää niin perusteltua mieltää mies katsovaksi ja nainen katseen kohteena olevaksi sukupuoleksi, mikä horjuttaa myös miehisen heteroseksuaalisuuden yhtä suurinta tabua – katseen kohteena olevaa miestä, jota katsovat ehkä jopa toiset miehet. Tätä siirtymää vauhdittaa sekä myönteisesti että kielteisesti poikien pornografian ja pornonkaltaisten representaatioiden käyttö.

3.2.4 Färsaarelainen tilanneraportti

Karin Dahlin ja Bjørg Jacobsenin tilanneraportti esittelee Färsaarten poikkeuksellisia lähtökohtia, jotka johtuvat syrjäisestä maantieteellisestä sijainnista ja siitä, että kaikki tapahtuu mikroskooppisessa mittakaavassa. Pornografia on kiellettyä, joten myöskään julkisia seksi- tai pornografiafoorumeita ei ole tarjolla. Lain reunamilla harjoitetaan kuitenkin moninaista toimintaa, joka on osittain täysin julkista. Färsaarille on kehittynyt eräänlainen vaikenemisen kulttuuri, joka rajoittaa seksuaalisuuden kalta-

sista arkaluonteisista aiheista käytävää julkista keskustelua. Toisaalta Färsaarten yhteiskunnalla on riippuvuussuhde ja tiiviit yhteydet ympäröivään maailmaan, jonka vaikutus tuntuu yhä selvemmin ja haastaa paikallisen järjestyksen ja paikalliset rajat.

Dahl ja Jacobsen haastattelivat kymmentä 18-vuotiasta, ja he huomauttavat, ettei otosta voida pitää edustavana suhteessa muuhun väestöön. Vastajille on kuitenkin yhteistä se, että he kaikki asuvat Tórshavnissa ja ovat lukiolaisia. Dahlilla ja Jacobsenilla ei ole tietoa nuorten mahdollisesta uskonnollisuudesta.

Nuorten mukaan pornografian ja erotiikan/seksuaalisuuden välillä on eroja. Heidän on kuitenkin vaikea määritellä näitä eroja, koska ne vaihtelevat ajankohdasta ja yksilöstä toiseen. Nuorilla on kertoa monia esimerkkejä siitä, miten pornomaailma kolonisoii heidän omaa maailmaansa, mutta he uskovat kuitenkin olevansa täysin kykeneviä erottamaan nämä kaksi maailmaa toisistaan. Tästä huolimatta nuoret ovat selvästi omaksuneet "rakkaus on kaunista ja pornografia ruma" -diskurssin. Tytöt yhtyvät tähän diskurssiin heti nuorina, mutta poikien tie kulkee varhaisnuoruuden "pornografia on siistiä" -diskurssin kautta. Tytöt ovat myös riskialttiimmassa asemassa, sillä jos he ovat seksuaalisesti liian aktiivisia, heidät leimataan huoriksi, ja jos he ovat liian passiivisia, heitä pidetään madonnoina. Tytöt pyrkivät sopeutumaan tilanteeseen etsimällä keskitietä. Tästä huolimatta tytöt esittivät haastatteluissa kaikkein monipuolisimpia näkemyksiä pornografian myönteisistä ja kielteisistä puolista, mikä saattaa liittyä siihen, että pojat tuntevat syyllisyyttä aikaisemmasta ja/tai nykyisestä pornografian käytöstään. Tytöt eivät tunne samaa syyllisyyttä ja pystyvät sen vuoksi ilmaisemaan itseään monipuolisemmin.

Nuoret ovat hyvin tietoisia siitä, että he asuvat monin tavoin erilaisessa yhteiskunnassa. Mikään ei silti viittaa siihen, että Färsaarten tiukka pornografialainsäädäntö vaikuttaisi millään lailla pornografian käyttöön. Kirjoittamaton sääntö pornografiaa koskevan keskustelun välttämisestä puree sen sijaan tehokkaasti, mutta tämäkin sääntö haastettaneen lähivuosina.

Dahl ja Jacobsen huomauttavat, että arkaluontoisiin aiheisiin liittyvä Färsaarten yleinen vaikenemisen kulttuuri oli tutkimusprosessin keskeinen solmukohta. Vaikenemistä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Färsaarten kaltaisessa pienessä ja eristyneessä yhteiskunnassa vaikeneminen tarjoaa esimerkiksi välttämättömän suojan ihmisten yksilöllisille

ominaispiirteille, elämäntavoille ja asenteille. Tutkijat tähdentävät, että heille oli erittäin opettavaista problematisoida ja ilmaista itsestään selviä asioita, joista on tullut arkielämän tiedostamaton osa. Tulevat haastattelu-tutkimukset, joissa otettaisiin vieläkin aktiivisemmin huomioon vaikenemisen kulttuuri, antaisivat paremman yleiskuvan niistä mekanismeista, jotka vaikuttavat färsaarelaisnuorten pornografiakäsityksiin.

3.3 Kvantitatiiviset tutkimukset

3.3.1 Yhteispohjoismainen tutkimus

Anette Dina Sørensenin ja Vigdis Saga Kjørholtin kvantitatiivinen tutkimus perustuu Internet-pohjaiseen kyselytutkimukseen, joka tehtiin Pohjoismaiden yleisradioyhtiöiden (Norjan NRK, Tanskan DR ja Suomen YLE/ruotsinkieliset kanavat) nuorisosivustojen välityksellä. Tutkimukseen vastasi 1 776 iältään 12–20-vuotiasta nuorta, joista 846 oli tanskalaisia, 697 norjalaisia ja 233 suomalaisia. Tavoitteena oli luoda yhteispohjoismainen yleiskuva nuorten ja pornografian suhteesta, eli pornon käyttötavoista ja -tilanteista, pornoasenteista sekä pornon mahdollisista vaikutuksista. Käytetyn tiedonkeruutavan vuoksi tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan kyseisten maiden nuoria. Tulokset osoittavat, että pornografia on hyvinkin tuttu ilmiö Pohjoismaiden nuorille. He katsovat pornografiaa ja suhtautuvat siihen suorasukaisesti ja älyllisesti. Tuloksista hahmottuva yleiskuva osoittaa, että maiden välillä ei ole olennaisia eroja. Sukupuolten välisissä käyttötottumuksissa ja asenteissa sen sijaan on suuria eroja. Ikä on niin ikään muuttuja, joka toisinaan vaikutti vastaajien pornografiakäsityksiin.

Tutkimukseen vastanneista pojista 99 prosenttia ja tytöistä 86 prosenttia ilmoitti nähneensä pornografiaa. Suurin osa oli nähnyt pornoa ensimmäisen kerran 12–14-vuotiaana. Aineisto antaa hienoisia viitteitä siitä, että 12–14-vuotiaiden poikien ensikontakti pornografiaan on tapahtunut aikaisemmin kuin 18–20-vuotiaiden poikien aikana. Puolet vastaajista oli satunnaiskäyttäjiä ja kolmasosa suurkäyttäjiä, jotka käyttävät pornografiaa "pari kertaa viikossa" tai "lähes päivittäin". Käyttötiheys on sukupuolisdonnainen: suurkäyttäjien ryhmä koostuu pääasiassa pojista, ja

satunnaiskäyttäjät ovat enimmäkseen tyttöjä. Molempien sukupuolten pornonkäytön ensisijaiset medialähteet ovat tv, Internet ja pornolehdet.

Pitkälti yli puolet nuorista ilmoittaa katsovansa pornoa useimmiten yksin. Ikä kuitenkin vaikuttaa molempien sukupuolten katselutottumuksiin: mitä nuorempia pojat ovat, sitä suurempi osa heistä "katsoo pornoa yleensä" yhdessä miespuolisten kavereiden kanssa, mutta iän karttuessa pääosa heistä katsoo pornoa yksin. Tyttöillä kehitys on päinvastainen: mitä nuorempia he ovat, sitä suurempi osa heistä "katsoo pornoa yleensä" yksin, kun taas iän myötä pornoa katsotaan enimmäkseen yhdessä tyttö-kaverien tai kumppanin kanssa. Pääosa kaikista vastaajista (75 %) ilmoittaa katsovansa pornoa yleensä kotonaan. Pornografiasta tai sen käytöstä keskusteleminen vanhempien kanssa ei ollut tyypillistä tälle vastaajaryhmälle, sillä neljä viidestä vastaajasta ei ollut puhunut aiheesta vanhempiensa kanssa. Vaikka 42 ja 33 prosenttia vastaajista ilmoittaa kohdanneensa pornografiaa ponnahdusikkunoiden tai roskapostien välityksellä, he eivät näytä määrittelevän näitä kohtaamisia vastentahtoisesti altistumiseksi. Pääosa niistä, jotka ilmoittavat altistuneensa pornografialle vastentahtoisesti, on tyttöjä.

Melkein kaikki vastaajat (93 %) määrittelevät sukupuolesta riippumatta pornografiaksi "sellaiset kuvat, joissa alastomat ihmiset harrastavat seksiä ja joissa sukupuolielimet näkyvät". Vastaajien sukupuolella ei ole tässä yhteydessä merkitystä, mutta mitä nuorempia pojat ovat, sitä taipuvaisempia he ovat määrittelemään pornografiseksi myös "pehmokategoriat", eli "seksikkäät vaatteet", "alastomat ihmiset" ja "rintojen kuvat". Yleisesti voidaan todeta, että vastaajat ovat nähneet monipuolisesti niitä pornografian alalajeja, jotka ovat helposti saatavilla. Valtaosa on tosin nähnyt etupäässä perinteisiä kovan pornon lajeja, eli miehen ja naisen välistä seksiä, ryhmäseksiä, kahden naisen välistä seksiä (lesboseksiä) ja oraali-/anaaliseksiä. Kun vastaajilta tiedustellaan, millaista pornografiaa he "katsovat yleensä mieluiten", suosituimmaksi (38 %) osoittautuu heteroseksuaalinen pornografia (miehen ja naisen välinen seksi). Pääasiallisin syy pornon katsomiseen on vastaajien mukaan itsetyydytys (40 %). Käytön syyt ovat kuitenkin sukupuolisidonnaisia. Pojat ovat taipuvaisempia yhdistämään omaan pornografian käyttöönsä seksuaalisen tyydytyksen hakemisen, kun taas tytöt ilmoittavat katsovansa pornografiaa yleensä "uteliaisuudesta" tai "huvin vuoksi".

Vastaajat suhtautuvat vaihtelevasti pornografisten kertomusten tapaan kuvata sukupuolten valtasuhteita. Lähes kukaan vastaajista ei kuitenkaan ole sitä mieltä, että naiset määräisivät pornografiassa kaapin paikan. Vastaajat suhtautuvat silti melko myönteisesti siihen "mitä pornografia kuvaa". Suurin osa on sitä mieltä, että pornografian mukaan seksiä "voi harrastaa monella tavalla" ja että se "on ihanaa". Vain harva on sitä mieltä, että pornografia antaa joko täysin yksinkertaistetun tai täysin totuudenmukaisen kuvan seksistä. Näissä vastauksissa ei ole merkittäviä sukupuolieroja. Vastauksista ilmenee yleisesti, että vastaajilla on omia näkemyksiä pornografisista kuvauksista ja varsinkin seksuaalisuuden esittämistavoista. Sen sijaan vastaajat ovat epävarmempia, kun heitä pyydetään arvioimaan pornografiassa nähtäviä sukupuolen esittämistapoja.

Vastaajat suhtautuvat varsin kriittisesti pornografiassa esiintyviin malleihin. Monen mielestä sekä mies- että naispuoliset mallit ovat "kevytenkäisiä" ja "naurettavia", ja vain harva pitää heitä "tähtinä". Tutkimustulosten yleiskuva osoittaa, että tytöt näyttävät arvioivan poikia kriittisemmin pornoalan työtä ja pornomalleja. Yli puolet vastaajista katsoo, että pornoa "tehdään miehille", ja vain 3 prosenttia on sitä mieltä, että sitä "tehdään naisille". Monet ilmoittavat pornon olevan myös "viihdyttävää". Kielteisesti asennoituvista vastaajista kolmasosa ajattelee, että pornografia "voi johtaa raiskaukseen" ja että pornografia on "inhottavaa". Näissäkin vastauksissa on jälleen huomattavia sukupuolieroja, sillä kriittisimpiä ovat tytöt ja myönteisimpiä pojat.

Vastaajien arviot pornografian vaikutuksesta ovat moniselitteisiä, mutta sukupuolierot ovat sen sijaan ilmeisiä. Noin puolet uskoo, että pornografia voi "parantaa seksielämää", ja suurin osa heistä on poikia. Noin kolmasosa – joista pääosa on tyttöjä – taas uskoo, että pornografia voi olla "tuhoisaa". Yli puolet (61 %) ilmoittaa "kiihottuvansa seksuaalisesti" pornografian katselusta, ja 38 prosenttia ilmoittaa "haluavansa kokeilla näkemäänsä". Näistä vastaajista pääosa on poikia. Tytöt ovat enemmistönä ryhmässä, joka arvioi kriittisesti pornografian kielteisiä vaikutuksia, kuten "vartalokomplekseja", "suorituspaineita", "yllyttävää vaikutusta" ja "haluttomuutta". Tämä on kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, että tytöt ovat poikia taipuvaisempia ilmoittamaan, että he "eivät koe pornografian vaikuttavan itseensä millään tavalla".

Pornografian saatavuudesta ja sen mahdollisesta kieltämisestä vastaajat ovat varsin yksimielisiä. Vastaajista 87 prosenttia on sukupuolesta

riippumatta sitä mieltä, että pornografisen aineiston löytäminen ei ole kovinkaan vaikeaa. Vain harvat ilmoittavat kuitenkin, että porno "pitäisi kieltää" (5 %). Sitä vastoin yli puolet (68 %) on sitä mieltä, että "pornoa on hyvä olla olemassa, mutta sitä pitäisi rajoittaa".

3.3.2 Islantilainen tutkimus

Guðbjörg Hildur Kolbeins teki Islannissa tutkimuksen, johon osallistui 323 iältään 14–18-vuotiaasta tyttöä ja poikaa. Tutkimukseen vastanneista pojista 96 prosenttia ja tytöistä 88,7 prosenttia oli nähnyt pornografiaa, ja ensikontakti oli saatu keskimäärin 11,4-vuotiaana. Nuorten mukaan pornografiaa on helposti saatavilla, ja he näkevät sitä televisiossa, Internetissä ja pornografisissa lehdissä.

Tuloksista ilmenee merkittävä yhteys sen välillä, miten usein nuoret katsovat pornografista aineistoa ja missä määrin he uskovat, että tytöt ja pojat kokevat seksin "jännittävämmäksi, mikäli kumppani vastustelee ensin jonkin verran". Vaikka nuorille oli selvää, että "ei on ei", seksin vastustamisen kokeminen stimuloivaksi tai kiihottavaksi voidaan katsoa olevan yksi raiskaukseen liittyvistä myyteistä, jota pornografiset elokuvat saattavat ylläpitää. Tulokset osoittavat myös, että vastaajat suhtautuvat sitä myönteisemmin kahden naisen väliseen seksiin, mitä enemmän he käyttävät pornografiaa. Lesboseksi on yleistä pornografiassa, ja lienee perusteltua sanoa, että näillä kohtauksilla on vaikutusta. Ei pidä myöskään unohtaa sitä, että tutkimuksen mukaan pornografian käyttö ja seksielämän aloittamisikä korreloivat keskenään. Pornografian käyttö näyttää lisäävän myös halukkuutta kokeilla seksiä useiden kumppanien kanssa, joka sek in on yleistä pornografisessa aineistossa.

Pornografian suurkäyttäjät ilmoittavat, että myös heidän mies- ja naispuoliset ystävänsä katsovat pornografiaa. He saattavat myös pitää pornografiaa katsovia tyttöjä "cooleina" ja yhtyä väittämiin, joiden mukaan "pojat puhuvat paljon pornografiasta" ja "pojat vertailevat tuntemiaan tyttöjä pornotähtiin". Pornografian suurkäyttäjät ovat lisäksi eri mieltä väittämistä, joiden mukaan "pojat pitävät pornografiaa inhottavana", "tytöt eivät pidä pornografiasta" ja "pornoграфияa käyttävät pojat ovat outoja".

Yhdeksän kymmenestä vastaajasta oli nähnyt pornografista aineistoa, ja heistä suuri osa oli altistunut pornografialle myös vastentahtoisesti.

Pornografiaa oli nähty useimmiten televisiosta, Internetissä ja roskaposteissa sekä pornografisista lehdistä. Tytöt ilmoittivat poikia useammin, että roskapostit ja Internetin ponnausikkunat olivat yksi syy siihen, miksi he näkivät pornografiaa. Nuoret olivat enimmäkseen nähneet kuvia sukupuoliyhdyntää harjoittavista pareista, kahden naisen välisestä seksistä, kolmen henkilön ryhmäseksistä, oraali- ja anaaliseksiä sekä orgioista. Suurin osa nuorista ilmoitti katselevansa itse mieluiten kuvia, joissa vastakkaisia sukupuolia edustava pari harrastaa seksiä. Varsin monia poikia miellyttivät kuitenkin kuvat, joissa kaksi naista harrastaa seksiä – kuten lukuisissa pornoelokuvissa.

Tuloksista ilmeni pornografian käytön selvä sukupuolisidonnaisuus. Pojat kertoivat käyttävänsä pornografiaa yksin kotona "itsetyydytystarkoituksiin" ja "huvin vuoksi", kun taas tytöt katsovat pornografiaa todennäköisemmin ystävien kanssa joko kotona tai ystävien kotona "utelaisuudesta", "huvin vuoksi" tai roskapostien ja ponnausikkunoiden vuoksi. Tytöt ovat poikia taipuvaisempia uskomaan, että pornografia voi johdattaa prostituutioon tai raiskaukseen. Lisäksi yllättävän suuri osa otoksen nuorista (71 %) oli sitä mieltä, että pornografia tulisi tietyin rajoituksin laillistaa Islannissa.

Kyseessä oli kartoittava tutkimusprojekti, joka antaa aihetta jatkotutkimuksiin. Kolbeinsin edellinen tutkimus (2004) osoitti, että perhesuhteet vaikuttavat merkittävästi nuorten pornonkäyttöön, mutta uudessa tutkimuksessa ei mitenkään tutkittu perheiden sisäistä koheesiota tai perheväkivaltaa. Lisäksi voidaan sanoa, että uusi tutkimus ei oikeastaan anna vastauksia nuorten pornografian käytön syistä. Myös pornografian käytön vaikutuksia on syytä tutkia yksityiskohtaisemmin.

4. Tiivistelmä

4.1 Lopuksi

Pornografian kulttuurinen asema on muuttunut huomattavasti. Näiden muutosten arvioimiseksi käynnistettiin tämä yhteispohjoismainen tutkimusprojekti, jonka tarkoituksena on ollut kartoittaa pornografian käyttötapoja ja pornografiaan asennoitumista 14–18-vuotiaiden pohjoismaisten nuorten keskuudessa. Projektissa on keskitytty arvioimaan sitä, miten pornografian levinneisyys vaikuttaa nuorten sukupuolikäsityksiin. Tuloksista hahmotettava kokonaiskuva on monisäikeinen, ja saadut vastaukset ovat moniselitteisiä.

Pornografia osoittautui asiaksi, jonka pohjoismaiset nuoret tuntevat hyvin ja josta he myös keskustelevat paljon. Tutkimukseen osallistuneet nuoret kertoivat tutkijaryhmän jäsenille avoimesti omasta suhteestaan ja asenteistaan pornografiaan. Nuorten pornografian käyttö vaihtelee määrittäen, ja he tuntevat hyvin pornografian eri alalajit sekä suhtautuvat näkemäänsä varsin älyllisesti ja osittain myös varsin kriittisesti. He kertoivat, että pornografian käyttö on muuttunut normaalimmaksi, mutta poikien pornografian käyttöä pidetään edelleenkin "normaalimpana" kuin tyttöjen. Nuoret perustelivat tätä mm. siitä, että pornografia on miesten miehille tekemää. Nuorten mainitsemasta normaalistumisesta huolimatta monet seikat viittasivat siihen, että heidän suhtautumisensa pornografiaan on ristiriitaista.

Etenkin pojat kertoivat, että pornografia on toisaalta yksityiselämään kuuluva seksuaalisten virikkeiden lähde ja toisaalta sosiaalisesti yhdistävä ilmiö, jota voidaan pilkata ja pitää seksuaalisen arkitodellisuuden vääristymänä. Vastaavaa ristiriitaisuutta löytyi vähemmän tyttöjen keskuudesta, sillä myönteisistä näkemyksistä huolimatta he ovat yhä suurimpia pornografian kriitikoita.

Nuoret ilmaisivat selkeästi erottavansa toisistaan pornografian välittämät käsitykset ja arkitodellisuuden. He eivät siis purematta niele näkemäänsä. Pornografian käyttö ei myöskään tapahdu sosiaalisessa ja kulttuurisessa tyhjiössä, vaan pornografian välittämien käsitysten vastapainona on muitakin vaikuttimia. Monet projektin tutkimuksista osoittavat kuitenkin, että tarun ja todellisuuden välinen raja ei ole aina vedenpitävä nuorten arjessa. Pornografian vartaloihanteet värittävät monin tavoin nuorten käsityksiä siitä, miltä vartaloiden – ja varsinkin heidän oman vartalonsa – pitäisi näyttää. Molemmat sukupuolet suhtautuvat tähän asiaan monisäikeisesti niin ajatusten kuin toiminnankin tasolla. Pojat ovat taipuvaisimpia välittömästi torjumaan väitteet siitä, että pornografian vartaloihanteet aiheuttaisivat heille paineita. Puheista voi kuitenkin aistia sen, että esimerkiksi peniksen koko saattaa aiheuttaa epävarmuutta, jos tytöt ilmoittavat pitävänsä sitä kriteerinään kumppanin valinnassa. Tytöt puolestaan kertoivat, että pornografian vartaloihanteet heikentävät heidän luottamustaan omaan vartaloonsa. Tästä huolimatta he hyödyntävät pehmo-pornografian koodeja Internetissä julkaisemisissaan omakuvissa, joiden kautta he osallistuvat nuorten vartalo- ja sukupuolikeskusteluun ja asettuvat samanikäisten nuorten arvosteltaviksi.

Tutkimushankkeen kaikissa projekteissa havaittiin selkeitä sukupuolieroja, jotka liittyvät nuorten pornografian käyttöön ja sitä koskeviin asenteisiin. Aiemmissa pohjoismaisissa nuorisotutkimuksissa on todettu, että seksuaalikulttuuri on moninaistunut ja että molempien sukupuolten valinnanmahdollisuudet ovat lisääntyneet. Nyt tehdyissä tutkimuksissa havaittiin lisäksi viitteitä siitä, että tytöt ovat lähentyneet poikia pornografian käytössä ja pornografiaan liittyvissä asenteissa. Tämänkin hankkeen pohjalta on silti pääteltävä, että sukupuolten välillä on yhä eroja. Sukupuoli-identiteetti määrittää pitkälti sen, miten yksilöt suhtautuvat pornografiaan, missä määrin ja miksi he sitä käyttävät, miten he tulkitsevat sen sukupuoli-, valta- ja seksuaalisuuskäsityksiä sekä mahdollisia vaikutuksia ja miten kriittisesti he suhtautuvat näkemäänsä. Tutkimushankkeen perusteella ei voida kuitenkaan varmasti sanoa, juontuvatko erot sukupuolten erilaisesta sosiaalistumisprosessista, jossa tytöt ja pojat saavat erilaiset mahdollisuudet tuntea ja tarkastella seksuaalista halua ja asennoitua siihen. Tulevissa sosiologian ja kulttuurintutkimuksen alaan kuuluvissa tutkimuksissa voitaneen paneutua tarkemmin siihen, miksi pornografia-asenteiden sukupuolisidonnaiset erot ovat yhä voimissaan, ja monipuolis-

taa siten tietämystämme poikien ja tyttöjen seksuaalisesta liikkumavarasta postmodernissa seksuaalikulttuurissa.

Kansallisuus, toisin kuin sukupuoli, ei sen sijaan ole ratkaiseva tekijä. Tutkimushanke osoittaa, että pohjoismaalaisten nuorten pornografian käytössä ja pornografia-asenteissa ei ole merkittäviä kansallisia eroja. Tämä on siinä mielessä yllättävä havainto, että Pohjoismaiden lainsäädännössä ja aiheeseen liittyvissä poliittisissa näkemyksissä on eroja, joiden vuoksi vastauksissa olisi voinut ajatella olevan enemmän hajontaa. Kansallisten erojen puuttumista voi selittää se, että Pohjoismaihin on kehittynyt viimeksi kuluneiden 40 vuoden aikana melko samankaltaiset seksuaalisuusdiskurssit, jotka juontuvat valtiollisista ja poliittisista toimenpiteistä sekä sosiaalisista ja kulttuurisista liikkeistä. Tällä viitataan erityisesti peruskoulujen sukupuolivalistukseen, vapaaseen aborttioikeuteen ja ehkäisy pillerien käytön sallimiseen sekä ylipäänsä koko seksuaalikulttuurin vapautumiseen, joka on kenties sittenkin kaikille Pohjoismaille yhteisempää kuin olemme edes itse tiedostaneet. Tutkimukseen osallistuneet nuoret vastaajat ovat siis kasvaneet ja soisialistuneet seksuaalisesti samanlaisessa pohjoismaisessa kulttuuriympäristössä, mikä on varmasti vaikuttanut heidän vastauksiinsa. Vastausten monikansallista yhtenäisyyttä selittää epäilemättä myös Internetin globaali luonne. Internet antaa nuorille mahdollisuuden tutustua samoihin sisältöihin yhtäläisillä ehdoilla, ja se häivyttää näin nuorten asuin ympäristön paikallisia eroja tai tekee niistä jopa merkityksettömiä.

Tätä taustaa vasten olisi toivottavaa, että Pohjoismaat tekevät tulevaisuudessakin yhteistä tutkimustyötä nuorison ja pornografian suhteesta, mutta myös laajemmin nuorista ja seksuaalisuudesta. Lisäksi maiden olisi hyvä suunnitella yhdessä esimerkiksi sukupuolivalistuskampanjoita, peruskouluissa toteutettavia hankkeita sekä oppimateriaaleja.

4.2 Konkluderende bemærkninger

Med afsæt i forandringerne i pornografiens kulturelle status har dette tværnordiske forskningsprojekt haft til formål at afsøge forbrugsmønstre og holdninger til pornografi, sådan som de kommer til udtryk blandt 14–18-årige unge i de nordiske lande. Spørgsmålet om, hvordan pornografiens udbredelse indvirker på unges ideer om køn, har stået i centrum for

afdækningen. Projektet viser som helhed, at billedet er komplekst og svarene langt fra enkle.

Pornografi har vist sig at være et velkendt og debatteret fænomen blandt de nordiske unge, som velvilligt har delagtiggjort forskerteamet i deres omgang med og holdninger til pornografi. De unge bruger pornografi i større eller mindre grad, er gennemæssigt velbevandret og forholder sig ganske reflekteret og for en dels vedkommende også ganske kritisk til det, de ser. Samtidig påpeger de, at brug af pornografi har undergået en normalisering i blandt dem, men at det forsat betragtes som mere naturligt for drenge at bruge det end for piger, hvilket blandt andet forklares med det forhold, at pornografi er lavet af mænd for mænd. På trods af den tendens til normalisering, som de unge påpeger, tyder meget på, at de har en ambivalent tilgang til pornografi.

Særligt for drengene gælder det, at den på den ene side fungerer som seksuel inspiration i mere private sammenhænge samtidig med, at den på den anden side bruges som socialt samlingspunkt, hvor den latterliggøres og afvises som forvrængede billeder af, hvad seksualitet er i virkelighedens verden. Denne ambivalens er ikke så udpræget blandt undersøgelsens piger, der trods positive tilkendegivelser alligevel hovedsagelig er de, der formulerer sig kritisk omkring pornografi.

At skelne mellem pornografiens skildringer og virkelighedens verden er noget, de unge af begge køn er ganske formuleret omkring, at de faktisk gør. Det de ser, ædes ikke rådt. Desuden sker det ikke i et socialt og kulturelt vakuum, hvor andre påvirkningsfaktorer, der kan fungere som modspil til pornografiens skildringer, er fraværende. Alligevel viser flere af projektets studier, at skotterne mellem fiktion og virkelighed ikke er fuldstændig vandtætte i de unges dagligliv. Pornografiens kropsidealer farver på forskellige vis deres ideer om, hvordan kroppe skal se ud – ikke mindst deres egen. Men det gælder for begge køn, at de formulerer sig og agerer komplekst i forhold til problematikken. Drengene er mest tilbøjelige til umiddelbart at afvise, at de føler sig ramt af pornografiens kropsidealer, hvad angår krav til deres egen krop. Alligevel skinner det igenem, at de kan føle sig ramt på spørgsmålet om fx penisstørrelse, hvis pigerne formulerer det som kriterium for valg af partner. For pigernes vedkommende tegner der sig det billede, at de beretter om lav selvtillid i forhold til deres krop forårsaget af pornografiens kropsidealer. Samtidig med, at de i den sociale forhandling med andre unge om krop og køn

trækker på soft-core pornografiske kodereferencer, når de iscenesætter sig selv på internettet med henblik på at blive bedømt af unge på deres egen alder.

Et markant træk ved projektets resultater som helhed er de kønsspecifikke forskelle i unges forbrug og holdninger til pornografi som kommer til udtryk i samtlige studier. Selvom man i tidligere nordisk ungdomsforskning har påpeget eksistensen af en mere mangfoldig seksualitetskultur, der giver unge af begge køn flere valgmuligheder, og selvom vi kan se tendenser til, at pigerne nærmer sig drengene i forbrug og holdninger til pornografi, må man alligevel på baggrund af nærværende projekt konkludere, at kønnet forsat er på spil. Kønsidentitet udstikker i høj grad rammerne for, hvordan man møder pornografien, hvor meget man bruger den, hvad man bruger den til, hvordan man aflæser dens køns-, magts- og seksualitetsskildringer og potentielle påvirkning, samt hvor kritisk man forholder sig til det man ser. Hvorvidt dette skyldes kønsspecifik seksualitetssocialisering, der giver piger og drenge forskellig adgang til at føle, forholde sig til og formulere sig omkring seksuel lyst er vanskeligt at svare på indenfor projektets ramme. Fremtidige studier af både sociologisk og kulturanalytisk karakter, der søger at gå dybere i forklaringerne på, hvorfor disse kønsspecifikke forskelle i tilgangen til pornografi forsat er så vitale, vil kunne kvalificere vores indsigt i de seksuelle handlinger, der tegner sig for henholdsvis piger og drenge i den postmoderne seksualitetskultur.

Er kønnet afgørende, er nationalitet det til gengæld ikke. Forskningsprojektet viser, at der ikke findes de store nordiske forskelle på unges forbrug af og holdninger til pornografi. Denne iagttagelse er noget overraskende, al den stund at man på baggrund af lovgivningsmæssige forskelle på tværs af lande samt forskelle i det politiske klima omkring problematikken kunne have forventet større forskelle i de unges besvarelser. Årsagen til fraværet af nationale forskelle kan være, at der parallelt i hele Norden gennem de sidste 40 år, som et resultat af statslig-politiske tiltag samt sociale og kulturelle bevægelser, har etableret sig mere eller mindre identiske seksualitetsdiskurser. Her tænker vi især på spørgsmålet om seksualoplysning i folkeskolerne, adgang til fri abort, frigivelse af p-pillen – i det hele taget en liberalisering af seksualitetskulturen, som i højere grad end vi måske almindeligvis anerkender, har mange identiske træk på tværs af de nordiske landegrænser. De unge informanter og re-

spondenter er med andre ord opdraget og socialiseret indenfor den samme nordiske kulturkreds, hvad angår holdninger til seksualitet, og det har sandsynligvis betydning for, hvor ens deres besvarelser falder ud. En anden årsag til den tværnationale homogenitet i besvarelserne er utvivlsomt internettets globale karakter. Via dette medie har de unge adgang til det samme indhold, på de samme præmisser – noget som bidrager til at gøre lokale forskelle i den enkeltes øvrige miljø mindre eller sågar irrelevante.

På denne baggrund er der god ræson i også i fremtiden at etablere samarbejde på tværs af de nordiske lande. Ikke bare omkring unge og pornografi, men også bredere omkring unge og seksualitet – i forbindelse med forskningsprojekter, og eventuelt også i forbindelse med seksualoplysningskampagner, undervisningstiltag i folkeskolen, udvikling af undervisningsmateriale og lignende.

4.3 Concluding remarks

To address the changes that have taken place in pornography's cultural status, this joint-Nordic research initiative has attempted to map out consumption patterns and attitudes regarding pornography as they are expressed among Nordic young people aged 14 to 18. At the centre of the project has been the issue of the proliferation of pornography and its effects on young people's perceptions about gender. In general, the picture that emerges on the basis of this project is a complex one and offers no easy answers.

Pornography turned out to be a well-known and actively debated phenomenon among Nordic young people, who cooperated willingly with the team of researchers concerning their own relationship to and attitudes toward pornography. Young people consume pornography in varying degrees, are familiar with various genres, and reveal themselves to be fairly reflective and critical in relation to what they see. At the same time, they point out that the consumption of pornography has become more standard, but that it continues to be viewed as more "normal" for boys than for girls. This is explained by saying, among other things, that pornography is after all produced by men and for men. In spite of the tendency toward normalisation, many things indicate that young people's

approach to pornography is rather ambivalent. Among boys in particular, pornography works on the one hand as sexual inspiration in more private contexts, while at the same time it functions as a social rallying point, ridiculed and dismissed as containing exaggerated images of what sexuality really is in daily life. This ambivalence is not as marked among the study's girls, who, even when they are somewhat positively inclined toward pornography, express a critical stance toward it.

Distinguishing between pornographic images and the real world is something that young people of both genders are fairly explicit about. They do not swallow what they see whole. Also, pornography does not occur in a social or cultural vacuum, where other factors that influence young people are absent. All the same, many of the studies included in the project show that perceptions of what is fiction and what is true are not entirely watertight in young people's everyday lives. Ideals regarding physical attractiveness imposed by pornography frequently colour their ideas of how people's bodies ought to look – not least their own. But it is true of both genders that they express themselves and act in complex ways in relation to the problem. Boys are more likely to immediately state that they feel stung by the bodily requirements set by pornography in terms of the demands it places on their own bodies. They feel uncertain about, for example, penis size, worrying that girls use such criteria when choosing a partner. Girls, on the other hand, describe poor body image in relation to the ideal bodies presented in pornographic imagery. At the same time, as young people interact with other young people, they make soft-core pornographic code references with regard to body and gender – for example as they present themselves on the Internet – acutely aware that they are being judged by others their age.

A characteristic feature in the project's findings, and something that emerged in a number of the studies, was the highly gender specific ways in which young people use and view pornography. Even though previous Nordic studies have indicated that a new, more diversified culture of sexuality offers young people of both genders more choice – and even as we see girls approaching boys in their use of and views regarding pornography – it must nevertheless be concluded on the basis of the present project that gender continues to make a difference. Gender identity plays an important role in how young people encounter pornography, to what extent they use and consume it, what it is used for, how they interpret its

depictions of gender, power and sexuality and what the potential effect of this is, and how critical they are to the pornography they watch. Whether this is a result of gender-specific socialisation that gives girls and boys different opportunities to feel, view and have attitudes about sexual desire is difficult to answer within the framework of this project. Future studies, in both sociology and cultural analysis, seeking to identify deeper reasons for why gender-specific differences continue to be so pronounced, could help us understand the sexual space in which girls and boys operate and thereby qualify our knowledge of post-modern sexual culture.

While gender is decisive, conversely, nationality is not. The research project identified no significant differences between the Nordic countries in the use of or attitudes toward pornography. This discovery was surprising in that, in light of the differences in legislation as well as in the political climate of each country surrounding the issue of pornography, one might have expected greater variation in young people's responses. The reason for the absence of national differences may be, that the political initiatives and the social and cultural movements which have affected all of the Nordic countries over the last 40 years, have produced largely identical discourses regarding sexuality. Here, we refer particularly to sex education in schools, access to free abortion, distribution of birth control pills – all in all, a liberalisation of sexual culture, which, perhaps more than we acknowledge, has created a number of identical threads across the borders of the Nordic countries. In other words, in terms of attitudes toward sexuality, our young informants and respondents were brought up and socialised within the same Nordic cultural sphere, and, very probably, this was also significant for their responses. Another reason for the cross-national homogeneity in responses is no doubt the global nature of the Internet. This media allows young people to share the same content, on the same terms – contributing to diminishing local differences or even rendering them irrelevant.

Against this backdrop there is good reason in the future to cooperate across the Nordic countries, not only in terms of youth and pornography, but also more broadly about sexuality and young people, through research projects, but eventually also through sex education campaigns, education initiatives in schools, development of educational materials and so forth.

Liitteet

Projektiin liittyvät kokoukset ja tapahtumat

Konkreettisten kansallisten tutkimusprosessien lisäksi kaksivuotiseen projektiin sisältyi aloituskonferenssi toukokuussa 2004 sekä kolme tutkijaryhmän työseminaaria, jotka pidettiin lokakuussa 2004, syyskuussa 2005 ja syyskuussa 2006. Pohjoismaiselle projektiryhmälle on raportoitu säännöllisesti, ja sen kanssa on pidetty tilannekokouksia. Projekti päättyi 19. syyskuuta 2006 pidettyyn konferenssiin, jossa julkistettiin yksittäisten tutkimusten tulokset laajalle kutsuvierasjoukolle.

- *Aloituskonferenssin* tarkoituksena oli rajata ja pohtia "Nuoret, sukupuoli ja pornografia" -aihetta pohjoismaisesta/kansallisesta näkökulmasta laajapohjaisessa ryhmässä, joka koostui tutkijoista, poliitikoista ja käytännön ammattilaisista. Lisäksi tarkoituksena oli saada palautetta tutkimussuunnitelmasta, jonka olivat Pohjoismaiden ministerineuvoston toimeksiannosta laatineet Pohjoismainen naistutkimusinstituutti NIKK sekä projektinjohtajat Anette Dina Sørensen ja Susanne V. Knudsen.
- *Ensimmäisen työseminaarin* tarkoituksena oli kertoa projektin tutkijoille puitteista, taustasta ja taloudesta. Seminaari käynnisti samalla eri osaprojektit ja mahdollisti tutkijoiden välisen vuoropuhelun sekä aiheeseen liittyvien ammatillisten ja kansallisten kokemusten vaihtamisen.
- *Toisen työseminaarin* tarkoituksena oli luoda tilannekatsaus meneillään olleisiin projekteihin, keskustella alustavista tuloksista, käytetyistä menetelmistä ja teorioista sekä vaihtaa kokemuksia tutkimusprosesseista ja mahdollisista ongelmista.
- *Kolmannen työseminaarin* tarkoituksena oli esitellä osaprojektien tuloksia tutkijaryhmän kesken sekä valmistella ja koordinoida julkistuskonferenssissa pidettäviä tutkijoiden puheenvuoroja. Lisäksi tutkijat saivat mahdollisuuden arvioida omaa panostaan ja antaa palautetta projektin vetäjille.

- *Julkistuskonferenssi* oli suunnattu poliitikoille, viranomaisille, järjestöjen edustajille, nuorille, tiedotusvälineille sekä tutkijoille. Pohjoismainen nuorisopaneeli kutsuttiin konferenssiin erikseen. Konferenssissa esiteltiin eri projektien tulokset ja pidettiin lehdistötilaisuus. Lisäksi käytiin paneelikeskustelu, jonka tarkoituksena oli luoda näkökulmia Pohjoismaissa tapahtuvaa pornografisoitumista koskevaan keskusteluun.

Muut projektiin liittyvät hankkeet

Anette Dina Sørensen oli mukana Tanskan sosiaaliministeriön tasa-arvosaston kampanjassa "Ung i en herresexet verden" ("Nuori miessukupuolen hallitsemassa maailmassa"). Kampanjan tiimoilta hän osallistui Kööpenhaminassa marraskuussa 2005 pidetyn nuorisokonferenssin suunnitteluun ja esitelmöi konferenssissa. Hän laati myös konferenssin taustaraportin, jonka kohderyhmänä olivat opettajat, käytännön ammattilaiset ja vanhemmat. Tämän lisäksi hän avusti nuorille suunnatun pornografia-aiheisen keskustelulehden luomisessa. Aineistoa voi tilata osoitteesta: www.lige.dk/publikationer.asp.

Anette Dina Sørensen osallistui Pohjoismaisen naistutkimusinstituutin edustajana tutkijakonferenssin "Heterosexual Desire in Gender Equality Discourse – a Point of Trouble?" suunnitteluun ja toteuttamiseen. Konferenssi järjestettiin Oslossa 15.–17. kesäkuuta 2006 yhteistyössä Oslon yliopiston nais- ja sukupuolitutkimuskeskuksen (Senter for kvinne- og kjønnsforskning, SKK) kanssa.

Projektiin liittyvät esitelmät, puheenvuorot ja keskustelut

Julkisen tilan seksualisoituminen. Anette Dina Sørensen. Ruotsin hallituksen kanslian järjestämä kuulemistilaisuus Tukholmassa 12. toukokuuta 2004.

Pornografia ja populaarikulttuuri. Anette Dina Sørensen. Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa -projektin aloituskonferenssi Oslossa 24. toukokuuta 2004.

Pornografia ja populaarikulttuuri. Anette Dina Sørensen. Sexekspresen-projektin konferenssi Tanskassa 18. elokuuta 2004.

Sukupuolen esittämistavat populaarikulttuuriin valtavirtaistuneessa pornografiassa. Anette Dina Sørensen. Puheenvuoro "Pornoajan nuoret" -konferenssissa Nyborg Strand -hotellissa Tanskassa 2. syyskuuta 2004.

Pornografian laillistaminen – seksuaalisuuden vapautuminen ja naisten seksuaalinen vapauttaminen? Anette Dina Sørensen. "Seksualisoitu ihminen – vapautumista vai hyväksikäyttöä" -konferenssi Ruotsin tutkimusneuvostossa Tukholmassa 16. marraskuuta 2004.

Nuoret ja populaarikulttuurin pornografisoituminen. Anette Dina Sørensen. Fredrikstadin naisasiayhdistys, Norja, 14. huhtikuuta 2005.

Pohjoismainen pornografiaprojekti. Anette Dina Sørensen. Kokous Norjan lapsi- ja perheministeriön edustajien kanssa Pohjoismaisessa naistutkimusinstituutissa 26. huhtikuuta 2005.

Pornografisoituminen ja sukupuolistereotyyppien hyödyntäminen Tanskan populaarikulttuurissa. Anette Dina Sørensen. Gender and Media -konferenssi Tallinnassa 9. kesäkuuta 2005.

Nuoret ja populaarikulttuurin pornografisoituminen. Anette Dina Sørensen. Luento tanskalaisille yrittäjänaisille 4. lokakuuta 2005.

Pornografia ja nuoret. Anette Dina Sørensen. Tanskan sosiaaliministeriön tasa-arvo-osaston ja Pohjoismaiden ministerineuvoston konferenssi "Nuoret miessukupuolen hallitsemassa maailmassa" Kööpenhaminassa 1. marraskuuta 2005.

Populaarikulttuurin pornografisoituminen. Anette Dina Sørensen. Pohjoismainen lehtimieskurssi, Pohjoismainen lehtimieskeskus ja Pohjoismainen naistutkimusinstituutti, Tallinna, 23. marraskuuta 2005.

Nuoriso, sukupuoli ja pornografia netissä – jälkistrukturalistisia pohdintoja ja strategioita. Susanne V. Knudsen. Tutkimusseminaari Vestfoldin korkeakoulussa 8. syyskuuta 2005.

Millaista oman aikamme pornografia on? Willy Aagre ja Susanne V. Knudsen. Tutkimuspäivät Tønsbergissä 23. syyskuuta 2005.

Seksuaalisesta vapautumisesta "porn-chiciin" – historiallisia pohdintoja pohjoismaisesta näkökulmasta. Anette Dina Sørensen. Tutkimuskonferenssi "Heterosexual Desire in a Gender Equality Discourse – a Point of Trouble?" Oslon yliopistossa 15.–17. kesäkuuta 2006.

Projektiin liittyvät haastattelut

Osallistuminen *Tematirsdag*-tv-ohjelmaan, Tanskan yleisradio, 23. elokuuta 2005. Anette Dina Sørensen.

Osallistuminen *Klubværelset*-radio-ohjelmaan, Tanskan radion ykköskanava, 6. syyskuuta 2005. Anette Dina Sørensen.

Tanskalaisessa *Politiken*-lehdessä julkaistu kolumni, jossa käsitellään nuoria ja pornografiaa koskevaa nykytietämystä, 17. syyskuuta 2005. Anette Dina Sørensen.

Tanskalaisessa *Politiken*-lehdessä julkaistu haastattelu aiheesta pornografia ja nuoret, 5. marraskuuta 2005. Anette Dina Sørensen.

Norjalaisessa *Aftenposten*-lehdessä julkaistu haastattelu, 7. joulukuuta 2005. Anette Dina Sørensen.

Osallistuminen *Holmgang*-keskusteluohjelmaan, Norjan TV2, 7. joulukuuta 2005. Anette Dina Sørensen.

Projektiin liittyvät julkaisut ja muistiot

Knudsen, Susanne V. ja Sørensen, Anette Dina: *Unge, køn og pornografi*, NIKK magasin -lehti nro 3/2004.

Sørensen, Anette Dina: "Nuoret miessukupuolen hallitsemassa maailmassa" -konferenssin taustaraportti. Tanskan sosiaaliministeriön tasa-arvosasto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto, marraskuu 2005.

Sørensen, Anette Dina ja Knudsen, Susanne V.: Tilanneraportti nro 1 Pohjoismaiden ministerineuvostolle projektista "Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa", huhtikuu 2005.

Sørensen, Anette Dina ja Knudsen, Susanne V.: Tilanneraportti nro 2 Pohjoismaiden ministerineuvostolle projektista "Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa ", marraskuu 2005.

Sørensen, Anette Dina ja Knudsen, Susanne V.: Tilanneraportti nro 3 Pohjoismaiden ministerineuvostolle projektista "Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa ", toukokuu 2006.

Sørensen, Anette Dina ja Knudsen, Susanne V.: *Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa – loppuraportti*. Pohjoismaiden ministerineuvosto, syyskuu 2006.

Unge, kjønn og pornografi i Norden – Medieanalyser. Pohjoismaiden ministerineuvosto, syyskuu 2006.

Unge, kjønn og pornografi i Norden – Kvalitative analyser. Pohjoismaiden ministerineuvosto, syyskuu 2006.

Unge, kjønn og pornografi i Norden – Kvantitative analyser. Pohjoismaiden ministerineuvosto, syyskuu 2006.

Generation XXX – Unge og pornografi. NIKK magasin -lehden teemanumero. Pohjoismaiden naistutkimusinstituutti, syyskuu 2006.

Osallistuminen kokouksiin ja konferensseihin

Anette Dina Sørensen: "Equal opportunities – for WoMen", Pohjoismaisen Foorumin 10-vuotisjuhlaseminaari Turussa 12.–13. elokuuta 2004.

Anette Dina Sørensen, Solveig Bergman: "Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa" -projektin taustaryhmän ensimmäinen tilannekokous, Tanskan sosiaaliministeriön tasa-arvo-osasto, Kööpenhamina, 20. marraskuuta 2004.

Sørensen, Anette Dina: "Hyvä, paha ja normaali", Pohjoismainen mies-tutkimuskonferenssi Skogshöjd-hotellissa Södertäljessä 26.–28. marraskuuta 2004.

Vigdis Saga Kjørholt, Anette Dina Sørensen: Pelastakaa Lapset, Oslo, tammikuu 2005.

Vigdis Saga Kjørholt, Anette Dina Sørensen: Gender and Media -konferenssi Tallinnassa 9. kesäkuuta 2005.

Anette Dina Sørensen: Tapaaminen Tanskan yleisradion / DR-Dokumentarin toimittajan Anni Papen kanssa, läsnä myös Norjan, Suomen, Ruotsin ja Tanskan yleisradioyhtiöiden edustajia, huhtikuu 2005.

Anette Dina Sørensen: "Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa" -projektin taustaryhmän toinen tilannekokous, Tanskan sosiaaliministeriön tasa-arvo-osasto, Kööpenhamina, 27. toukokuuta 2005.

Anette Dina Sørensen: "Nuoret miessukupuolen hallitsemassa maailmassa" -konferenssin suunnittelukokous Tanskan sosiaaliministeriön tasa-arvo-osasto 12. syyskuuta 2005.

Anette Dina Sørensen: "Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa" -projektin taustaryhmän kolmas tilannekokous", Tanskan sosiaaliministeriön tasa-arvo-osasto, Kööpenhamina, 3. marraskuuta 2005.

Vigdis Saga Kjörholt, Solveig Bergman, Anette Dina Sørensen: Kokous Norjan tasa-arvoministerin Karita Bekkemellemin kanssa Oslossa 7. huhtikuuta 2006.

Vigdis Saga Kjörholt, Anette Dina Sørensen: "Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa" -projektin taustaryhmän kolmas tilannekokous", Tanskan sosiaaliministeriön tasa-arvo-osasto, 5. toukokuuta 2006.